

Nr 121

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.; given Stockholms slott den 31 mars 1967.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

2) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom,

3) lag om ändring i jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290),

4) lag om ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314).

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås lagändringar, som syftar till att i viss omfattning avlasta Kungl. Maj:t prövningen i första instans av ärenden enligt 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. fl. lagar. Vidare föreslås en uppmjukning av förbudet för utlänningar att inmuta mineralfyndighet samt vissa jämkningar i syfte att bringa lagstiftningen i närmare överensstämmelse med 1965 års jordförvärvslag.

Förslag framläggs också om vissa ändringar, som står i samband med införandet av lagstiftningen om vad som är fast egendom och om företagsinteckning och med förslaget om lagstiftning om kommunal förköpsrätt. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1967 utom i fråga om de ändringar som sammanhänger med lagstiftningen om kommunal förköpsrätt, vilka ändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 1968.

1) Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar
i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag

Härigenom förordnas, *dels* att 19 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag¹ skall upphöra att gälla, *dels* att 1, 2, 4, 5, 7—9, 17 och 18 §§ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Utländsk medborgare må ej utan tillstånd för varje särskilt fall här i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift, *ej heller i något fall härstädes inmuta mineralfyndighet.*

Utländsk medborgare må ej utan tillstånd för varje särskilt fall här i riket förvärva fast egendom *eller inmuta mineralfyndighet* eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift.

Vad sålunda — — — — — och stiftelser.

Tillstånd som nyss nämnts må, där fråga är om utländsk medborgares förvärv av fast egendom samt skäl mot tillståndet icke föreligger med hänsyn till allmänt intresse eller sökandens personliga förhållanden, lämnas av Konungens befallningshavande i det län, där egendomen är belägen, under förutsättning

Tillstånd för utländsk medborgare att förvärva fast egendom må, om skäl mot tillståndet icke föreligger med hänsyn till allmänt intresse eller förvärvarens personliga förhållanden, lämnas av länsstyrelsen

1. att egendomen utgör bostadsfastighet, avsedd för en eller ett fåtal familjer, eller tomt, lämpad att bebyggas med ett mindre bostadshus, samt med egendomens förvärvande huvudsakligen avses att bereda bostad åt sökanden och hans familj; eller

1. om egendomen förvärvas huvudsakligen för att bereda förvärvaren och hans familj

a) stadigvarande bo och hemvist samt egendomen är bostadsfastighet, avsedd för en eller ett fåtal familjer, eller tomt, lämpad att bebyggas med ett mindre bostadshus,

b) bostad för fritidsändamål samt egendomen är lämpad därför,

¹ Senaste lydelse av 1, 5, 7 och 9 §§ se 1948: 275, av 2 § se 1934: 238 samt av 18 § se 1954: 315.

(Nuvarande lydelse)

2. att sökanden förut ägt svenskt medborgarskap samt med egendomens förvärvande avses att åt honom bereda utkomst genom jordbruk och han kan antagas komma att själv ägna sig åt detta.

(Föreslagen lydelse)

2. om egendomen förvärvas för att bereda förvärvaren utkomst genom jordbruk, åt vilket han kan antagas komma att själv ägna sig, samt förvärvaren förut varit svensk medborgare eller sedan två år har hemvist i Sverige,

3. om egendomen förvärvas för att bereda förvärvaren utkomst genom annan näringsverksamhet, som han fått tillstånd att driva med stöd av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet och för vilken egendomen prövas behövlig, samt förvärvaren sedan två år har hemvist i Sverige,

4. om förvärvaren är fångesmannens make eller om förvärvaren eller, när makar förvärva gemensamt, endera av dem är fångesmannens eller också, om denne är gift, hans makes avkomling, adoptivbarn, syskon eller adoptivbarns eller syskons avkomling.

I övriga ----- av Konungen.

2 §.

Svenskt handelsbolag, ----- tillstånd därtill.

Samma lag ----- i 18 §.

Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll, varom i andra stycket är stadgat, må ej vidtagas utan Konungens medgivande.

Ändring av bolagsordning, i vad den innefattar förbehåll, varom i andra stycket är stadgat, må ej vidtagas utan medgivande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

4 §.

Utan hinder ----- tjugufem hektar.

Den i denna paragraf stadgade prövning åligger Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen är belägen.

Den i denna paragraf stadgade prövning åligger länsstyrelsen.

5 §.

Åskas sådan prövning som i 4 § sägs, eller vill någon jämlikt 1 eller 2 § söka tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen eller bestyrkt avskrift

Ansökan om tillstånd till förvärv av fast egendom enligt 1 eller 2 § eller om prövning enligt 4 § ingives till länsstyrelsen i det län där egendomen eller del av denna är be-

(Nuvarande lydelse)

därav ingivas till Konungens befallningshavande inom tre månader från det fånget skedde. Försittes den tid, eller prövas fall som i 4 § avses icke vara för handen och varder ej heller, om tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes tillstånd i fall, som enligt vad ovan sägs ankommer på Konungens prövning, åligger Konungens befallningshavande att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen.

Över Konungens befallningshavandes beslut i ärende, som nu sagts, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Närmare föreskrifter rörande den utredning, som må erfordras för Konungens befallningshavandes prövning i sådant ärende, meddelas av Konungen.

Är i ————— fast egendom.

(Föreslagen lydelse)

lägen. Ansökan göres skriftligen före fånget eller inom tre månader från det fånget skedde. I ärendet bör fångeshandlingen eller, om sådan ännu ej upprättats, fångesmannens skriftliga samtycke till ansökningen företes i huvudskrift eller bestyrkt avskrift. Har det ej skett och är ej fråga om förvärv på auktion som avses i 8 §, må sökanden föreläggas att afhjälpa bristen vid äventyr att ansökningen eljest avisas.

Angår ansökan som avses i första stycket förvärv av fast egendom genom köp eller byte, får ansökningen ej prövas, innan det blivit slutligt avgjort huruvida förköp enligt förköpslagen den 1967 (nr) äger rum. Vad nu sagts äger ej tillämpning, om det är uppenbart att förköpsrätt icke föreligger.

Göres ej ansökan om tillstånd till förvärv som avses i första stycket inom föreskriven tid och på föreskrivet sätt eller vägras tillstånd, är fånget ogillt. Detsamma gäller, om ansökan om prövning enligt 4 § lämnas utan bifall och beslutet härom vinner laga kraft samt tiden för ansökan om tillstånd enligt första stycket utgått.

Sökes tillstånd i fall, som enligt vad ovan sägs ankommer på Konungens prövning, åligger länsstyrelsen att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen.

Över länsstyrelses beslut i ärende, som nu sagts, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Närmare föreskrifter rörande den utredning, som må erfordras för länsstyrelses prövning i sådant ärende, meddelas av Konungen.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 §.

Fast egendom, som förvärvats enligt vad i 6 § sägs, skall åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas, förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft, därest ej dessförinnan de förhållanden, på grund av vilka inroparen icke ägt att utan tillstånd köpa egendomen annorledes än å exekutiv auktion, upphört eller inroparen erhållit tillstånd att behålla egendomen. Har sagda tid av tre år tilländalupit och visas ej att dessförinnan nämnda förhållanden upphört eller inroparen erhållit tillstånd att behålla egendomen, då skall, om ej av lagfartsprotokollet framgår, att egendomen är avyttrad, Konungens befallningshavande, med iakttagande av vad i 9 § stadgas, förordna, att egendomen skall säljas å offentlig auktion efter vad nedan sägs. Å sådan auktion må egendomen ej åter inropas av samma köpare. Om vad sålunda stadgats skall erinran införas i det köpebrev, som utfärdas i anledning av den exekutiva auktionen.

Av Konungens befallningshavande meddelat förordnande, som nu är nämnt, vare gällande, ändå att egendomen finnes hava varit av inroparen avyttrad eller sedermera avyttras. I övrigt skall så anses samt med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som hade enligt 28 § utsökningslagen meddelats förordnande om egendomens försäljning till gäldande av fordran, som däri äger bästa förmånsrätt; och skall försäljning ske, ändå att innehavaren av den fordran sådant bestrider. Vad i fråga om fast egendoms försäljning och köpeskillningens fördelning nämnda lag stadgar beträffande gäldenären skall i ärende, som nu sägs, lämpas till egendomens ägare, och skall denne vara pliktig att betala kostnad, som ej kan i enlighet med

Fast egendom, som förvärvats genom inrop på exekutiv auktion under sådana förhållanden, att tillstånd enligt 1 eller 2 § skulle ha krävts vid vanligt köp, skall åter avyttras inom två år efter det att auktionen vunnit laga kraft, om ej dessförinnan nämnda förhållanden upphört eller inroparen erhållit tillstånd att behålla egendomen. Har inropet skett för att skydda någon inroparens fordran eller rättighet, för vilken egendomen häftar på grund av inteckning eller enligt 11 kap. 2 § jordabalken, äger länsstyrelsen på ansökan medgiva skäligt anstånd med egendomens avyttrande, om sannolika skäl visas att i annat fall förlust skulle uppkomma för inroparen.

Avyttras ej egendomen inom föreskriven tid, skall länsstyrelsen förordna att egendomen skall säljas på offentlig auktion enligt bestämmelserna i 8 § eller, om särskilda skäl tala däremot, hänskjuta frågan till Konungens prövning.

Anteckning om bestämmelserna i första och andra styckena skall göras i det köpebrev som utfärdas med anledning av den exekutiva auktionen och, när lagfart sökes, införas i fastighetsboken, om sökanden icke visar att avyttringsskyldigheten upphört.

(Nuvarande lydelse)

198 § utsökningslagen gäldas ur den försålda egendomen.

I avseende å meddelande av tillstånd enligt denna paragraf att behålla fast egendom skall vad i 1 och 2 §§ stadgas om tillstånd att förvärva sådan egendom äga motsvarande tillämpning.

(Föreslagen lydelse)

I fråga om tillstånd att behålla fast egendom äga bestämmelserna om tillstånd till förvärv av sådan egendom i 1 och 2 §§ motsvarande tillämpning. Äger länsstyrelsen icke själv avgöra ärendet, skall länsstyrelsen med eget utlåtande överlämna ansökningen till Konungen. Med förordnande enligt andra stycket skall i sådant fall anstå till dess ansökningen prövats.

8 §.

Har inrop av fast egendom, varom i 6 § sägs, skett för skyddande av någon inroparens fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, och visas sannolika skäl, att egendomen ej kunnat av inroparen utan förlust avyttras, äge Konungen på därom gjord ansökan medgiva anstånd med egendomens avyttrande efter ty skäligt prövas.

Finnes, sedan förordnande meddelats enligt 7 §, att inroparen dessförinnan eller senare avyttrat egendomen, äger länsstyrelsen besluta att förordnandet ej skall gå i verkställighet.

I övrigt skall så anses och med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som om egendomen utmätts för fordran med bästa förmånsrätt däri efter, i förekommande fall, sådana rättigheter som besvärade egendomen redan vid den exekutiva auktionen och hava förmånsrätt framför alla befintliga fordringar. Egendomen må ej säljas till den som är skyldig att söka tillstånd därtill enligt 1 eller 2 § eller enligt jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290) men icke erhållit sådant tillstånd. Avgives vid auktionen bud som sålunda må antagas, skall försäljning ske även om innehavare av fordran bestrider det. Vad utsökningslagen i fråga om fast egendoms försäljning och köpeskillingens fördelning stadgar beträffande gäldenären skall i ärende som nu avses gälla egendomens ägare. Bestämmelsen i 126 § 3 mom. samma lag äger icke tillämpning i fråga om egendomens försäljning.

9 §.

Ansökan enligt 7 eller 8 § om tillstånd att behålla inropad fast egen-

kommer försäljning ej till stånd vid auktion enligt 8 §, äger länssty-

(Nuvarande lydelse)

dom eller om anstånd med sådan egendoms avyttrande skall sist inom tre år från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft ingivas till Konungens befallningshavande, som, i fall där Konungens befallningshavande icke äger själv avgöra ärendet, med eget utlåtande överlämnar ansöknings till Konungen; och skall med förordnande, som enligt 7 § ankommer på Konungens befallningshavande, anstå till dess ansöknings prövats.

(Föreslagen lydelse)

relsen inom två år efter det att auktionen vunnit laga kraft förordna om ny auktion. Avgives ej heller vid den senare auktionen bud som må antagas, är frågan om försäljning av egendomen förfallen.

Kostnad i samband med auktion, som ej lett till försäljning, skall betalas av statsmedel.

17 §.

Utländsk medborgare, som här i riket förvärvat fast egendom eller förvärvat eller bearbetar inmutad mineralfyndighet eller idkar gruvdrift, vare, om han ej är i riket bosatt, pliktig att hava ett i orten bosatt ombud, som är svensk medborgare och skall vid de tillfällen, då huvudmannen icke vistas i riket, äga att i angelägenheter, som röra fastigheten eller gruvan, å huvudmannens vägnar mottaga stämningar, kallelser och andra delgivanden samt svara vid domstolar och hos andra ämbetsmyndigheter. Det åligger ock utländsk medborgare, som nu är nämnd, att hos Konungens befallningshavande i det län, där den fasta egendomen eller gruvan är belägen, göra anmälan angående ombudets namn och vistelseort samt beträffande ombyte av ombud. Iakttagas ej vad sålunda är stadgat, äge Konungens befallningshavande i förekommande fall att med laga verkan utse ombud å utlänningens vägnar.

Vad i första stycket stadgas om utländsk medborgare äge motsvarande tillämpning beträffande utländsk samfällighet eller stiftelse.

Utländsk medborgare, som här i riket förvärvat fast egendom eller inmutat mineralfyndighet eller förvärvat eller bearbetar inmutad mineralfyndighet eller idkar gruvdrift och som ej är bosatt i riket, skall hava ett i orten bosatt ombud. Ombudet skall vara svensk medborgare och skall hava fullmakt att, när huvudmannen icke vistas i riket, på hans vägnar mottaga stämningar, kallelser och andra meddelanden samt svara vid domstolar och hos andra ämbetsmyndigheter i angelägenheter som röra fastigheten eller gruvan. Huvudmannen skall hos länsstyrelsen i det län där den fasta egendomen eller gruvan ligger anmäla ombudets namn och vistelseort samt giva upplysning om byte av ombud. Försummas detta äger länsstyrelsen i förekommande fall utse ombud.

Bestämmelserna i första stycket om utländsk medborgare äga motsvarande tillämpning beträffande utländsk samfällighet eller stiftelse.

18 §.

De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom eller inmutad mineral-

De i denna lag föreskrivna inskränkningarna i rätten att förvärva fast egendom eller inmutad mineral-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

fyndighet eller gruvlägenhet skola ej äga tillämpning å förvärv genom bodelning, arv eller testamente.

fyndighet eller gruvlägenhet skola ej tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente eller fusion enligt 174 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Vad denna ----- lagens tillämpning.

19 §.

Vad utöver bestämmelserna i denna lag är stadgat angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall fortfarande gälla.

Denna lag utom 5 § andra stycket träder i kraft den 1 juli 1967. Beträffande förvärv av fast egendom som skett dessförinnan skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

5 § andra stycket träder i kraft den 1 januari 1968 men äger ej tillämpning på ansökan som avser köp eller byte som skett före ikraftträdandet.

2) Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom

Härigenom förordnas, dels att 2, 4 och 7 §§ lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att i 3, 8 och 12 §§ samma lag orden Konungens befallningshavande skall utbytas mot ordet länsstyrelsen.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Av överexekutor i enlighet med bestämmelserna i 1 § meddelat beslut om egendomens försäljning vare gällande, ändå att egendomen finnes hava varit avyttrad eller sedermera avyttras. I övrigt skall så anses samt med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som hade enligt 28 § utskökningslagen meddelats förordnande om egendomens försäljning till gäldande av fordran, som däri äger bästa förmånsrätt; och skall försälj-

Finnes, sedan förordnande meddelats enligt 1 § andra stycket, att egendomen dessförinnan eller senare avyttrats, äger överexekutor besluta att förordnandet ej skall gå i verkställighet. I övrigt skall så anses och med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som om egendomen utmätts för fordran med bästa förmånsrätt däri efter, i förekommande fall, sådana rättigheter som besvärade egendomen redan innan bulvanförhållan-

¹ Senaste lydelse av 12 § se 1937: 455.

(Nuvarande lydelse)

ning ske, ändå att innehavaren av den fordran sådant bestrider. Å auktionen må egendomen ej inropas av bulvanen eller den, för vars räkning bulvanförhållandet ingåtts. Vad i fråga om fast egendoms försäljning och köpeskillingens fördelning utsökningsslagen i övrigt stadgar beträffande gäldenären skall i ärende, varom nu sägs, lämpas till bulvanen; och skall denne vara pliktig att betala kostnad, som ej kan i enlighet med 198 § utsökningsslagen gäldas ur den försålda egendomen.

(Föreslagen lydelse)

det inträdde och hava förmånsrätt framför alla befintliga fordringar. Egendomen må ej inropas av bulvanen eller den för vars räkning bulvanförhållandet ingåtts. Avgives vid auktionen bud som sålunda må antagas skall försäljning ske även om innehavare av fordran bestrider det. Vad utsökningsslagen i fråga om fast egendoms försäljning och köpeskillingens fördelning i övrigt stadgar beträffande gäldenären skall i ärende som nu avses gälla bulvanen. Denne skall även vara pliktig att betala kostnad som ej kan gäldas ur den försålda egendomen i enlighet med 198 § utsökningsslagen. Bestämmelsen i 126 § 3 mom. samma lag äger icke tillämpning i fråga om egendomens försäljning.

4 §.

Den, som med kännedom om förbud enligt 3 § överträder detsamma, straffes med böter från och med tjugufem till och med femtusen kronor. Innefattar förseelse, varom nu är fråga, förbrytelse jämväl mot 24 kapitlet allmänna strafflagen eller mot någon angående skogsvården å enskild mark gällande författning, skall gärningen bedömas enligt vad i 4 kapitlet 1 § strafflagen är för likartat fall stadgat.

Den, som med kännedom om förbud enligt 3 § överträder detsamma, dömes till böter.

7 §.

Böter, som ådömas enligt 4 §, skola tillfalla kronan. Saknas medel till deras fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

Genom försäljning — — — — — tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1967. Har överexekutor dessförinnan meddelat beslut enligt 1 §, skall försäljningen ske enligt de äldre bestämmelserna.

3) Förslag

till

Lag

om ändring i jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290)

Härigenom förordnas, att 1, 2 och 5 §§ jordförvärvslagen den 14 maj 1965 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Fast egendom, — — — — — om aktiebolag.

Förvärvstillstånd fordras — — — — — avyttra densamma;

5. om förvärvaren är fångesmannens make och ej heller om förvärvaren eller, när makar förvärva gemensamt, endera av dem är fångesmannens eller också, om denne är gift, hans makes avkomling, adoptivbarn, syskon eller adoptivbarns eller syskons avkomling, allt under förutsättning att fångesmannen ej enligt 12 § är skyldig att avyttra egendomen;

5. om förvärvaren är fångesmannens make och ej heller om förvärvaren eller, när makar förvärva gemensamt, endera av dem är fångesmannens eller också, om denne är gift, hans makes avkomling, adoptivbarn, syskon eller adoptivbarns eller syskons avkomling, allt under förutsättning att fångesmannen ej är skyldig att avyttra egendomen enligt 12 § eller enligt 7 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag;

6. om fånget — — — — — av aktier.

2 §.

Har förvärvstillstånd — — — — — eljest avvisas.

Ansökan om tillstånd att förvärva fast egendom genom köp eller byte får ej prövas, innan det blivit slutligt avgjort huruvida förköp enligt förköpslagen den 1967 (nr) äger rum. Vad nu sagts äger ej tillämpning, om det är uppenbart att förköpsrätt icke föreligger.

5 §.

Förvärvstillstånd må — — — — — och ägoanordning.

Tillstånd må — — — — — första stycket

1. om tillstånd sökes till förvärv på auktion som avses i 13 §;

1. om tillstånd sökes till förvärv på auktion som avses i 13 § eller i 8 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag;

2. om fångesmannen — — — — — i förklaringen.

Denna lag utom 2 § andra stycket träder i kraft den 1 juli 1967. Beträffande förvärv som skett dessförinnan skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

2 § andra stycket träder i kraft den 1 januari 1968 men äger ej tillämpning på ansökan som avser köp eller byte som skett före ikraftträdandet.

4) Förslag

till

Lag

om ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314)

Härigenom förordnas att 1 §, 6 § 3 mom. och 9 § 2 mom. gruvlagen den 3 juni 1938¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Envar äger — — — — — eller magnetit.

Angående förbud för utländska medborgare samt vissa bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser att inmuta mineralfyndighet samt om vissa inskränkningar i rätten att förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift är särskilt stadgat.

Angående vissa inskränkningar i rätten att inmuta mineralfyndighet eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift är särskilt stadgat.

6 §.

3 mom. Vid ansökningen — — — — — medgivande lämnats;

3) där sökanden är *svenskt* bolag eller *svensk* ekonomisk förening eller där jämlikt 5 § 1), 2), 6), 7) eller 9) Konungens tillstånd erfordras för inmutning, handlingar utvisande sökandens rätt att verkställa inmutningen eller, om sökanden icke innehar sådan rätt, till Konungen ställd ansökning om tillstånd att verkställa inmutningen;

3) där sökanden är bolag eller ekonomisk förening, eller *utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse*, eller där jämlikt 5 § 1), 2), 6), 7) eller 9) Konungens tillstånd erfordras för inmutning, handlingar utvisande sökandens rätt att verkställa inmutningen eller, om sökanden icke innehar sådan rätt, till Konungen ställd ansökning om tillstånd att verkställa inmutningen;

4) en ansökningsavgift — — — — — 10 § stadgas.

9 §.

2 mom. Ansökningen skall avslås:

1) om, enligt vad därom är särskilt stadgat, sökanden icke äger här i riket inmuta mineralfyndighet eller om, där Konungens tillstånd till inmutning erfordras, sådant blivit sökanden förvägrat;

2 mom. Ansökningen skall avslås:

1) om, där Konungens tillstånd till inmutning erfordras, sådant blivit sökanden förvägrat;

2) om den — — — — — må beviljas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1967.

¹ Senaste lydelse av 6 § se 1963:626.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 9 december 1966.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändringar i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.* och anför.

Genom den år 1963 tillsatta departementsutredningen pågår en undersökning av möjligheterna att begränsa departementens och departementschefernas arbetsuppgifter till i huvudsak frågor som kräver departementschefens personliga ställningstagande (se 1964 års riksdagsberättelse, s. 71). Utredningen har att undersöka om inte en längre gående delegering och decentralisering av olika ärendegrupper handläggning än som f. n. förekommer är möjlig.

Med skrivelse den 8 juni 1966 har utredningen (Decentraliseringsgruppen) överlämnat en promemoria nr 65 (Stencil Ju 1966: 11) angående beslutanderätten i ärenden om tillstånd för utlänningar och vissa bolag att förvärva fast egendom, m. m. I promemorian framläggs förslag som syftar till att i viss omfattning avlasta Kungl. Maj:t prövningen i första instans av ärenden enligt 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, hädanefter kallad 1916 års lag.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, kommerskollegium, patent- och registeringsverket, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges lantbruksförbund, Sportstugefrämjandet samt Sveriges advokatsamfund.

Lantmäteristyrelsen har bifogat yttranden från överlantmätarna i Jönköpings, Kronobergs, Värmlands samt Göteborgs och Bohus län. Flera länsstyrelser har bilagt yttranden från överlantmätaren och lantbruksnämnden i länet samt från handelskammare.

Med anledning av vissa åtaganden som Sverige gjort genom anslutningen till konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) och vissa påpekanden av lagrådet i samband med granskningen av jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290) har inom justitiedepartementet upprättats en promemoria (Stencil Ju 1966: 10) med förslag till vissa ändringar i 1916 års lag, m. m. I promemorian föreslås en uppmjukning av förbudet för utlänningar att inmuta mineralfyndighet samt ett undantag från tillståndsplikten i 1916 års lag beträffande fastighetsförvärv genom fusion av helägt dotterbolag med dess moderbolag. Vidare föreslås vissa jämkningar i 1916 års lag i syfte att bringa lagen i närmare överensstämmelse med 1965 års jordförvärvslag. I detta sammanhang föreslås också vissa ändringar i lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållanden i fråga om fast egendom, i jordförvärvslagen och i gruvlagen.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, kammarkollegiet, kommerskollegium, bankspektionen, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, länsstyrelserna i Malmöhus, Kristianstads, Hallands, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Stockholms och Västerbottens län, aktiebolagsutredningen, gruvrättsutredningen, fullmäktige i riksbanken, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Jernkontoret, Sveriges industriförbund samt Sveriges advokatsamfund.

Kommerskollegium har bifogat yttranden från samtliga bergmästare, Svenska gruvföreningen samt flertalet handelskammare i riket. Flertalet länsstyrelser har bilagt yttranden från överlantmätaren, länsarkitekten, lantbruksnämnden, handelskammaren eller bergmästaren i länet. Sveriges industriförbund har avgivit sitt yttrande efter samråd med Sveriges allmänna exportförening.

I väntan på en mer omfattande revision av 1916 års lag, som kan bli erforderlig bl. a. om vårt land skulle komma att delta i en vidgad europeisk ekonomisk gemenskap, anhåller jag att få ta upp de nu framlagda lagförslagen till behandling.

I. Delegering och decentralisering av ärenden enligt 1916 års lag

1. Förvärv av fast egendom

Gällande rätt m. m.

Enligt 1 § första stycket 1916 års lag får utländska medborgare inte utan tillstånd i varje särskilt fall förvärva fast egendom. Sådant tillstånd krävs enligt lagrummet även i vissa andra fall, nämligen för att förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Mineralfyndighet får inte i något fall inmutas av utländsk medborgare.

Med utländsk medborgare jämställs i lagen utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser (1 § andra stycket).

Enligt 1 § tredje stycket får — om skäl mot sådan åtgärd inte föreligger med hänsyn till allmänt intresse eller sökandens personliga förhållanden — tillstånd för utländsk medborgare att förvärva fast egendom i vissa fall lämnas av länsstyrelsen i det län där egendomen är belägen. Länsstyrelsen äger sålunda medge förvärv av bostadsfastighet, avsedd för en eller ett fåtal familjer, eller av tomt, som är lämpad att bebyggas med ett mindre bostadshus, under förutsättning att förvärvet sker huvudsakligen för att bereda bostad åt sökanden och hans familj. Vidare kan utlänning, som tidigare ägt svenskt medborgarskap, av länsstyrelsen få tillstånd att förvärva jordbruksfastighet, om han avser att bereda sig utkomst av jordbruket och själv kan antas komma att bedriva detta.

I övriga fall ankommer det på Kungl. Maj:t att lämna tillstånd (1 § fjärde stycket).

Enligt 2 § gäller vissa inskränkningar i bl. a. svenskt aktiebolags rätt att förvärva fast egendom. Beträffande bolag, vars aktiebrev får ställas till innehavaren, gäller enligt första stycket att det inte får förvärva fast egendom utan att Kungl. Maj:t ger tillstånd därtill. I fråga om bolag vars aktiebrev är ställda till viss man fordras enligt andra stycket förbehåll av viss minsta omfattning i bolagsordningen beträffande andelen aktier, som får förvärvas av utländska rättssubjekt. Förvärv av aktie i strid mot sådant förbehåll är ogiltigt (3 § första stycket). Ytterligare bestämmelser om ogiltighet vid förvärv av vissa aktier finns i lagen den 7 juni 1934 (nr 239) om bulvanförhållande i fråga om aktier i vissa bolag. Kompletterande bestämmelser till 1916 års lag avsedda att hindra kringgående av lagens bestämmelser finns även i lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom.

Enligt 4 § äger länsstyrelse, när svensk juridisk person förvärvat hus, tomt, upplagsplats m. m., under vissa förutsättningar förklara att särskilt tillstånd till förvärvet inte fordras.

Jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290) reglerar rätten att förvärva

jordbruksfastighet. I princip fordras förvärvstillstånd. I 1 § 6. jordförvärvslagen föreskrivs dock, att om köp av jordbruksfastighet skall prövas enligt 1916 års lag, särskilt förvärvstillstånd enligt jordförvärvslagen inte krävs.

Av 5 § 1916 års lag framgår att utlännings eller bolags ansökan om förvärv av fast egendom skall jämte fångeshandlingen ges in till länsstyrelsen inom tre månader från det fångnet skedde. I övrigt gäller beträffande handläggningen av sådant ärende i praxis följande.

Länsstyrelsen inhämtar från polisen uppgifter om sökandens person och om hans ekonomiska förhållanden. Är sökanden bosatt utomlands skall i ärendet finnas ett vandelsintyg från polismyndighet e. d. i sökandens hemland. Avser ansökan förvärv av jordbruksfastighet inhämtas yttrande från kommunalnämnd, lantmätare, ibland överlantmätare, och lantbruksnämnd. Vid frågor om förvärv av fast egendom inom stadsplanelagt område inhämtas yttrande från drätselkammaren, som i sin tur ofta hör byggnadsnämnden och fastighetskontoret. Om ärendet bedöms ligga inom länsstyrelsens kompetens enligt 1 § tredje stycket 1916 års lag och länsstyrelsen anser sig böra bifalla ärendet, beslutar länsstyrelsen i ärendet. Annars ankommer det på länsstyrelsen att med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande.

Kungl. Maj:t inhämtar före beslut i ärende som gäller här i landet bosatt person yttrande från statens utlänningskommission. Har lantbruksnämnden eller länsstyrelsen avstyrkt ansökan om förvärv av jordbruksfastighet inhämtas ofta yttrande från lantbruksstyrelsen eller lantmäteristyrelsen eller från båda. Beredningen av ärende om förvärv av fast egendom sker inom justitiedepartementet. Om yttrande föreligger från lantbruksstyrelsen eller lantmäteristyrelsen, sker beredningen gemensamt med jordbruksdepartementet.

Utredningen

Utredningen redovisar resultatet av en undersökning av de under år 1964 prövade ansökningarna om tillstånd enligt 1 § 1916 års lag.

Enligt utredningens uppgifter prövade Kungl. Maj:t år 1964 sammanlagt 86 ansökningar om tillstånd enligt 1 § 1916 års lag för utländsk medborgare eller utländskt företag att förvärva fast egendom. År 1965 var antalet ärenden 93. Av 1964 års ärenden inkom 79 från utländska fysiska personer medan övriga sju ingavs av dansk sportfiskeförening, kommun i Danmark, Engelska Episcopalförsamlingen i Stockholm, Australiens ambassad och utländskt bolag (två ansökningar).

Av de under år 1964 sammanlagt 86 underställda ärendena enligt 1 § bifölls ansökningen i 75 fall, medan sex av ansökningarna avlogs. I fyra av återstående fem ärenden påkallades inte någon Kungl. Maj:ts åtgärd, eme-

dan sökanden under mellantiden blivit svensk medborgare. Det femte ärendet återförvisades till länsstyrelsen för prövning.

Av de 75 bifallna framställningarna gällde efter vad utredningen framhåller ungefär hälften förvärv av jordbruksfastighet och återstoden förvärv av annan fastighet. På jordbruksfastigheterna avsåg sökanden i omkring 15 fall att bedriva jordbruk eller binäring till jordbruk. Övriga förvärv av jordbruksfastighet skedde i allmänhet för att ge förvärvaren en fritidsbostad eller helårsbostad. I omkring tio av de bifallna ärendena var sökandens avsikt att på fastigheten bedriva sådan rörelse, handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering, för vilket näringstillstånd fordras enligt § 26 mom. 1 förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet (näringsfrihetsförordningen).

I ett av de sex ärenden, där ansökningsen avsåg, gällde förvärvet fastighet, som ansågs behövlig för närliggande jordbruks rationalisering. I ett annat fall avsåg en dansk sportfiskeförening att förvärva fiskevatten och i ett tredje fall söktes förvärvstillstånd för bostadsfastighet av en person, som flyttat från landet och som här i landet redan ägde fastigheter av sistnämnda slag. Övriga tre avslagsärenden gällde köp av sportstugedomt inom område, för vilket förordnande enligt strandlagen gällde.

I de av Kungl. Maj:t under år 1964 avgjorda ärendena om tillstånd för utländsk person att förvärva fast egendom enligt 1 § 1916 års lag följde Kungl. Maj:t vad vederbörande länsstyrelse föreslagit i samtliga fall utom fyra. I de sistnämnda hade länsstyrelsen avstyrkt, medan Kungl. Maj:t biföll.

Under år 1964 prövade Kungl. Maj:t endast ett förvärvsärende avseende sådant svenskt rättssubjekt, som nämns i 2 § 1916 års lag. Detta ärende bifölls.

Vid övervägande av frågan om delegering och decentralisering av ärenden angående tillstånd till förvärv av fast egendom erinrar utredningen inledningsvis om att länsstyrelsen med stöd av 1 § tredje stycket 1. och 2. 1916 års lag i viss utsträckning äger meddela sådant tillstånd under förutsättning att de generella villkoren härför är uppfyllda. Om ärendet visserligen är av den huvudsakliga karaktär som anges i nämnda lagrum, men länsstyrelsen anser att någon eller några av de i lagrummet särskilt angivna förutsättningarna inte föreligger, eller länsstyrelsen av annan grund finner att ärendet inte bör bifallas, ankommer det på länsstyrelsen att med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande. Härvid hänvisar länsstyrelsen enligt utredningen mera sällan till att »allmänt intresse» (planläggningssynpunkt, militära intressen, jordbrukets rationalisering etc.) eller »sökandens personliga förhållanden» utgör skäl mot tillstånd. Flertalet underställningar motiveras i stället med att fastigheten (markområdet) med hänsyn till sin storlek inte är att betrakta som »tomt, lämpad att bebyggas med ett mindre bostadshus»

eller med att förvärvet inte kan anses ha tillkommit för att bereda sökanden och hans familj bostad.

När det gäller området storlek som grund för underställning framhåller utredningen att praxis varierar i olika delar av landet. En del länsstyrelser i södra Sverige har satt en maximigräns vid 10 000 m² för sin egen tillståndsgivning. Avser en ansökan förvärv av större område, underställs ärendet alltid Kungl. Maj:ts prövning. Ibland underställs emellertid Kungl. Maj:t ärenden, som gäller betydligt mindre områden än 10 000 m². Andra länsstyrelser upprätthåller inte någon motsvarande gränsdragning utan tar i varje särskilt fall hänsyn till förhållandena på platsen, såsom topografi, markbeskaffenhet, befintliga byggnaders omfattning och belägenhet etc. I praxis har förvärvstillstånd därvid beviljats för områden upp till 25 000 m², undantagsvis ännu större. I sådana fall har en stor del av området bestått av mindre värdefull mark.

I fråga om länsstyrelses lagenliga rätt att medge förvärv av mark för bostadsändamål (helårsbostad eller fritidsbostad) finner departementsutredningen det otillfredsställande att vissa länsstyrelser satt en bestämd gräns för området storlek, över vilken gräns underställning alltid anses böra äga rum. Såsom sker redan nu hos flertalet länsstyrelser bör avgörande hänsyn tas till betingelserna i det särskilda fallet. Utredningen föreslår sådan ändring i 1916 års lag, att länsstyrelsen uttryckligen bemyndigas att ge tillstånd till förvärv av för fritidsändamål lämpad fastighet under förutsättning att med förvärvet huvudsakligen avses att bereda sökanden och hans familj fritidsvistelse.

Emellertid finner utredningen att även om en sådan ändring sker ett stort antal ärenden om tillstånd för utländsk medborgare att förvärva fast egendom kommer att ligga under Kungl. Maj:ts prövning i första instans. Detta gäller förvärv av dels jordbruksfastighet, om sökanden inte tidigare varit svensk medborgare eller avsikten inte är att han skall söka sin utkomst genom jordbruk på egendomen, dels större hyresfastighet, dels byggnad eller mark, som inte skall användas till egen fritidsbostad eller helårsbostad, dels fastighet där annan rörelse än jordbruk skall drivas. Utredningen anser därför en ytterligare decentralisering önskvärd och även möjlig att genomföra med beaktande av den praxis som numera bildats genom Kungl. Maj:ts tillämpning av lagen. Olika vägar för en sådan decentralisering är tänkbara. Departementsutredningen utgår för sin del från att en decentralisering är naturlig i fråga om sådana tillståndsärenden, där praxis är klar och starka skäl bedöms föreligga för att förvärvstillstånd skall meddelas. Motsättningsvis bör beslutanderätten i första instans ligga kvar hos Kungl. Maj:t i sådana grupper av ärenden, där praxis inte är entydig och syftet med 1916 års lag gör det tveksamt om ansökningen bör bifallas.

Departementsutredningen föreslår att länsstyrelse — utom i de fall som avses i nuvarande 1 § tredje stycket 2. — bemyndigas att, när skäl mot en

sådan åtgärd inte föreligger med hänsyn till allmänt intresse eller sökandens personliga förhållanden, meddela tillstånd för utländsk medborgare att förvärva fast egendom, under förutsättning att sökanden har hemvist här i riket sedan två år samt att med egendomens förvärvande avses att åt sökanden bereda utkomst genom jordbruk och han kan antas komma att själv ägna sig åt detta. Tillika bör länsstyrelse i fråga om utländsk medborgares förvärv av fast egendom bemyndigas att — under villkor som nyss angetts när det gäller sökandens hemvist — ge förvärvstillstånd när sökanden avser att på fastigheten driva rörelse, vartill han erhållit tillstånd enligt näringsfrihetsförordningen, och fastigheten prövas behövlig för verksamheten.

Utredningen framhåller härefter, att Kungl. Maj:t årligen prövar ca tio ärenden om tillstånd för utländsk medborgare att genom köp eller gåva förvärva fast egendom, vartill köparen respektive gåvotagaren till följd av släktskap med säljaren respektive givaren skulle ha varit arvsberättigad vid den sistnämndes död. Det är i dessa fall ofta fråga om släktgårdar som överlåtaren inte har möjlighet att själv behålla. Överlåtelsen sker då för att egendomen skall bevaras i släktens ägo. Kungl. Maj:t brukar i praxis alltid bifalla ansökningar av denna art.

Enligt departementsutredningens förslag skall länsstyrelsen få medge utländsk medborgare rätt att genom köp, byte eller gåva förvärva fast egendom här i landet i sådana fall som avses i 1 § 5. jordförvärvslagen, dvs. om förvärvaren är förenad i nära släktskap med överlåtaren.

Remissyttrandena

Såvitt nu är i fråga har utredningsförslaget tillstyrkts eller lämnats utan erinran av nästan alla remissinstanser. I fråga om behovet av den föreslagna reformen framhåller *lantmäteristyrelsen* att de föreslagna ändringarna i 1916 års lag inte syftar till någon saklig ändring utan endast till en administrativ rationalisering genom att beslutanderätten i vissa grupper av ärenden flyttas från Kungl. Maj:t till länsstyrelserna. Mot en sådan decentralisering finner styrelsen i princip ingenting att erinra. Uttalanden av samma innebörd har gjorts av *lantbruksstyrelsen*, *länsstyrelserna i Blekinge län, Gotlands län, Göteborgs och Bohus län, Uppsala län* samt *Älvsborgs län*.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller att bestämmelserna i 1 § tredje stycket 1. 1916 års lag tidigare erbjudit vissa tolkningssvårigheter, då fråga varit om mark för fritidsändamål, vilka nu torde kunna undvikas. Även *länsstyrelserna i Kopparbergs och Uppsala län* hälsar med tillfredsställelse att den rådande oklarheten beträffande länsstyrelsens möjlighet att ge tillstånd till förvärv av fast egendom för fritidsändamål avses försvinna.

Beträffande utlännings förvärv av fritidsfastigheter anser *länsstyrelsen i Malmöhus län* att vissa synpunkter som överlantmätaren i länet framfört bör beaktas. Överlantmätaren framhåller att dessa förvärv tenderar att avse allt större arealer. Överlantmätaren erinrar om att lantmäteristyrelsen i utlåtande till Kungl. Maj:t den 12 juni 1964 ansåg sig inte böra tillstyrka förvärvstillstånd avseende en dansk medborgares förvärv av ett område om ca 15 ha att avstyckas till fritidsfastighet, om inte förvärvsområdet begränsades till att avse en för det tilltänkta användningssättet lämplig tomtplats. Bättre kommunikationer och större trängsel på kontinenten kan enligt överlantmätaren väntas öka intresset för de förhållandevis billiga markerna norrut. Förvärv av mark för fritidsanläggningar i större format kan så småningom väntas. Även om ett område består av »mindre värdefull mark» kan det vara angeläget att det inte genom utlännings förvärv förvandlas till privat fritidsområde.

Även *lantmäteristyrelsen* tar upp frågan om den framtida fritidsbebyggelsen och betonar, att den föreslagna ändringen i 1916 års lag härvidlag kan aktualisera ett lagstiftningsproblem av stort principiellt intresse. Lantmäteristyrelsen anför.

En inte oväsentlig del av tillståndsärendena vare sig de prövas av Kungl. Maj:t eller tillstånd lämnas av länsstyrelsen torde i framtiden avse förvärv av mark för fritidsändamål. På grund av den betydande efterfrågan på mark för fritidsändamål som råder i stora delar av landet uppstår i stor utsträckning svårigheter att få erforderlig reglering av bebyggelsen. Inte minst har under senare år problem uppstått beträffande markanvändningen i glesbygden. En ökande konkurrens om mark för såväl fritidsbebyggelse som rörligt friluftsliv har under senare år kunnat konstateras. De från enskilda personer — inte minst utlänningar — framställda önskemålen om avstyckningar av betydande markområden för fritidsändamål har därvid främst i de södra delarna av landet kommit att utgöra ett svårbemästrat problem för fastighetsbildningsmyndigheterna. Även eljest kan förvärv vara så beskaffade att hinder mot ett fullföljande genom fastighetsbildning föreligger. Det synes därvid vara önskvärt att tillståndsfrågans behandling samordnas med fastighetsbildningsfrågans så att motstridande beslut inte uppkommer.

Länsstyrelsen i Jämtlands län ifrågasätter om inte länsstyrelse bör äga meddela avslag på ansökan, när klar anledning finns därtill.

2. Ändring av bolagsordning

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt 2 § tredje stycket 1916 års lag får ändring av bolagsordning i vad den innefattar förbehåll som avses i 2 § andra stycket inte vidtas utan medgivande av Kungl. Maj:t. Bestämmelsen har tillkommit för att den särskilda prövning av vissa rättssubjekts förvärv av fast egendom som föreskrivs i lagen inte skall kunna kringgå. Bolag med förbehåll enligt 2 § andra stycket

1916 års lag berörs inte av bestämmelserna om förvärvstillstånd enligt denna lag, men om förbehållet slopas, kan bolagets aktier och därmed indirekt dess fasta egendom förvärvas av envar.

I praxis har bestämmelsen i 2 § tredje stycket 1916 års lag tolkats så att Kungl. Maj:ts tillstånd fordrats endast när den avsedda ändringen skulle innebära att lagens minimikrav inte längre uppfylldes. Medger Kungl. Maj:t en ändring av sådan innebörd, får bolaget fortsättningsvis inte utan behörigt tillstånd förvärva fast egendom och får inte heller genom teckning eller överlåtelse förvärva bundna aktier. Å andra sidan får bolagets aktier förvärvas fritt av envar.

Ansökan om medgivande till ändring av bolagsordning i vad gäller förbehåll som avses i inskränkingslagen lämnas direkt till Kungl. Maj:t. Ansökan skall vara åtföljd av, förutom bolagsordningen, utdrag ur protokoll, som visar att bolagsstämman beslutat om sådan ändring i bolagsordningen, att minimikraven i 2 § andra stycket inskränkingslagen inte längre är uppfyllda. Till skrivelsen skall vara fogad uppgift (intyg av revisor) om bolagets innehav av fast egendom eller bundna aktier.

Kungl. Maj:t inhämtar före beslut i ärende som här avses yttrande från patent- och registreringsverket samt, om bolaget äger naturtillgångar av större värde, från kommerskollegium.

Utan hinder av vad som föreskrivs i 2 § 1916 års lag får svenskt bolag eller svensk förening förvärva hus, tomt, upplagsplats, mindre stenbrott, mindre grus- eller lertag, mindre vattenfall, mindre torvmosse eller dylikt om egendomen efter prövning av länsstyrelsen anses behövlig för bolagets eller föreningens verksamhet (4 § jfrd m. 5 §).

Utredningen

Utredningen upplyser att Kungl. Maj:t under år 1964 prövade sammanlagt 47 framställningar om medgivande till ändring av bolagsordning i vad gäller förbehåll enligt inskränkingslagen. Samtliga framställningar bifölls. Under år 1965 var antalet ärenden 107.

I ca 30 av de under år 1964 prövade ärendena saknade bolaget fast egendom eller bundna aktier i andra bolag, medan i omkring tiotalet fall sökandebolag direkt eller indirekt ägde endast sådan fast egendom, beträffande vilken länsstyrelsen äger ge förvärvstillstånd enligt 4 § i 1916 års lag.

Enligt vad utredningen framhåller har bestämmelsen om förbud för utländsk medborgare att förvärva aktier i vissa bolag inte tillkommit för att kontrollera förvärv av bolaget som sådant. Den syftar i stället till att hindra att lagens föreskrifter om fastighetsförvärv kringgås genom att fast egendom förvärvas av juridisk person i utländsk ägo. Fråga om tillstånd att ändra bolagsordning skall alltså i vad gäller förbehåll enligt 2 § 1916 års

lag prövas främst med beaktande av om bolaget förfogar över fast egendom, antingen genom att själv stå som ägare därav eller genom att inneha aktier eller andelar i företaget, som äger fast egendom.

I de fall då sökandebolaget över huvud taget inte förfogar över någon fast egendom eller förfogar endast över sådan fast egendom, som avses i 4 § 1916 års lag, anser utredningen att ärenden om ändring av bolagsordningen i vad gäller förbehåll enligt 2 § i lagen inte är av sådan omfattning och vikt att de måste avgöras av Kungl. Maj:t i första instans. Beslutanderätten i sådana ärenden bör i stället enligt utredningens uppfattning utövas av patent- och registreringsverket, som är central registreringsmyndighet för bl. a. aktiebolagsärenden. Förfogar bolaget inte över någon fast egendom anses prövningen vara en ren formalitet, varvid endast fordras att bolagsstämman i laga ordning fattat beslut om ändring av bolagsordningen. Förfogar bolaget över fast egendom och det finns anledning anta att det endast är fråga om sådan egendom som avses i 4 § 1916 års lag, ankommer det på den prövande myndigheten att i första hand kontrollera att egendomen verkligen är av sådan beskaffenhet. Eftersom sökandebolaget har förbehåll enligt 2 § nämnda lag torde i de fall, då bolaget direkt eller indirekt förfogar över fast egendom, förvärvet i regel ha skett med stöd av 3 § i den numera av jordförvärvslagen ersatta 1925 års bolagsförbudslag. Utredningen anser att en jämförelse mellan 3 § bolagsförbudslagen och 4 § 1916 års lag ger anledning förmoda, att förvärvsrätten enligt förstnämnda lagrum gick längre än enligt sistnämnda. I praxis har emellertid, framhåller utredningen, båda lagrummen bedömts täcka varandra såvitt angår de vanligaste förvärven, nämligen fastighet med fabriks- och kontorslokaler samt tomt och upplagsplats.

Eftersom ärenden om förvärv enligt 4 § 1916 års lag prövas av länsstyrelsen — liksom även tidigare ärenden om fastighetsförvärv enligt 3 § bolagsförbudslagen — anser utredningen att patent- och registreringsverket före beslut i ärende om ändring av bolagsordningen för bolag, som äger fast egendom, skall höra vederbörande länsstyrelse. Länsstyrelsen bör därvid i tveksamma fall samråda med överlantmätaren för att fastställa om egendomen är av beskaffenhet som sägs i 4 §. Finner patent- och registreringsverket att egendomen är av beskaffenhet som avses i 4 § 1916 års lag och delar länsstyrelsen denna uppfattning, bör enligt utredningen patent- och registreringsverket äga avgöra ärendet. Om patent- och registreringsverket och länsstyrelsen däremot är av olika uppfattning huruvida egendomen är av beskaffenhet som avses i 4 § 1916 års lag, bör patent- och registreringsverket överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande. Sådant överlämnande bör även äga rum om patent- och registreringsverket finner ansökan inte böra bifallas.

Remissyttrandena

Patent- och registreringsverket förutsätter att numera tillämpad praxis i fråga om när tillstånd fordras till ändring av bolagsordning, nämligen endast när lagens minimikrav på förbehållet inte längre är uppfyllda, kommer att tillämpas i fortsättningen.

Om sökandebolaget äger bundna aktier i annat bolag kan enligt verkets uppfattning medgivande enligt 2 § tredje stycket 1916 års lag inte lämnas och detta även om sökandebolaget inte förfogar över någon fast egendom. Om förbehållet i bolagsordningen upphävs eller ändras så, att det inte längre uppfyller minimikraven i 2 § andra stycket, blir sökandebolaget ett förbjudet rättssubjekt i vad gäller förvärv genom teckning eller överlåtelse av bundna aktier i andra bolag. Ett fortsatt innehav av sådana, visserligen en gång giltigt förvärvade, bundna aktier måste anses strida mot lagens grunder. Det synes därför enligt verket nödvändigt, att innehavet av bundna aktier i annat bolag avvecklas antingen genom utbyte mot fria aktier, där så låter sig göra, eller genom överlåtelse, innan medgivande enligt 2 § tredje stycket 1916 års lag kan lämnas. Om innehavet av bundna aktier inte avvecklas, anser sig patentverket böra överlämna ärendet till Kungl. Maj:t. Någon särskild bestämmelse härom anser verket emellertid inte erforderlig.

II. Ändringar i 1916 års lag beträffande inmutningsrätt, förvärv genom fusion och offentlig auktion

1. Inmutningsrätten

Gällande bestämmelser

Enligt *gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314)* kan var och en genom inmutning få rätt att på egen eller annans mark undersöka och bearbeta fyndigheter av sådana mineral, som uppräknas i lagen. Bland dessa ingår våra vanligaste malmer. Rälten till fyndighet tillkommer den som först söker inmutning. Ansökan görs hos bergmästaren, som vid bifall till ansökningen utfärdar mutsedel. Inmutningen medför ensamrätt att under tre år utföra undersökningsarbete inom det inmutade området. Rätt till fortsatt bearbetning, gruvdrift, kan erhållas genom särskild utmålsförrättning.

I fråga om rätten till inmutning enligt *gruvlagen* gäller vissa begränsningar. Utländskt rättssubjekt får sålunda enligt 1 § i 1916 års lag inte göra inmutning i vårt land. Detta förbud är indispensabelt. Enligt lagen den 6 december 1963 (nr 599) om inskränkning i rätten till inmutning i Norrbotens län, vilken lag äger giltighet till och med år 1972, gäller vidare att en-

dast kronan kan beviljas inmutningsrätt inom nämnda län utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

Staten är berättigad att till hälften delta i gruvföretag, som föränleds av annans inmutning (kronoandel). Begagnar staten sig inte av denna rätt, har inmutaren ensamrätt till företaget. I gruvor som tillkommit före år 1940 kvarstår jordägarens rätt till halv andel i företaget (jordägareandel).

Alla fyndigheter i jorden kan inte inmutas. Rätten att eftersöka och bearbeta stenkols-, salt- och gas- samt alunskifferfyndigheter förutsätter i allmänhet särskilt tillstånd (koncession) av Kungl. Majt med stöd av lagen den 28 maj 1886 (nr 46 s. 1) ang. stenkolsfyndigheter m. m. När fråga är om fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. meddelas i allmänhet undersökningstillstånd av kommerskollegium på grund av uranlagen den 2 december 1960 (nr 679), och för fortsatt bearbetning av sådan gruva krävs koncession. Enligt lagen den 3 juni 1966 (nr 314) om kontinentalsockeln äger staten rätten att utforska sockeln och utvinna dess naturtillgångar. Denna rätt kan dock i fråga om bestämt område för viss tid överlåtas till annan genom särskilt tillstånd.

Promemorian

I promemorian framhålls, att Sveriges inträde år 1960 i Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) innebar ett erkännande av vissa i EFTA-konventionen inskrivna regler beträffande rätten till etablering inom medlemsländerna. I promemorian hänvisas till artikel 16 i konventionen, där det stadgas, att restriktioner i fråga om etablering och drift av ekonomiska företag inom en medlemsstats område inte bör tillämpas på sådant sätt, att de fördelar som väntas i anledning av undanröjandet eller frånvaron av tullar och kvantitativa restriktioner i handeln mellan medlemsstaterna motverkas genom en mindre gynnsam behandling av andra medlemsstaters rättssubjekt än av vederbörande medlemsstats egna rättssubjekt. Stadgandet, som syftar bl. a. på rätten att förvärva fast egendom och vissa naturtillgångar, anses enligt vad som framhålls i promemorian innebära förbud för medlemsstat att genom lagstiftning eller administrativ praxis diskriminera andra medlemsstaters rättssubjekt.

Enligt ett tilläggsprotokoll (Record of Understandings) skall artikel 16 dock inte hindra en medlemsstat att utöva kontroll över bl. a. äganderätten till sina naturtillgångar, så länge tillämpningen i det enskilda fallet inte visar motverka de väntade fördelarna av frihandelsområdet.

I promemorian hänvisas här efter till följande uttalande av chefen för handelsdepartementet i proposition med förslag om Sveriges anslutning till EFTA (prop. 1960: 25 s. 54).

Sedan gammalt har i vårt land fästs stort avseende vid möjligheten att bevara en viss kontroll över äganderätten till naturtillgångarna. Under för-

handlingarna har det också rätt enighet om att konventionens bestämmelser om etableringsrätt i princip icke skall hindra en sådan kontroll. För vårt vidkommande föreligger sålunda icke något hinder enligt konventionen att bibehålla den kontroll över utlänningars förvärv av fast egendom och vissa naturtillgångar som koncessionsförfarandet enligt 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag innebär. Vid tillståndsgivningen enligt lagen får emellertid i förekommande fall konventionens bestämmelser om nationell likabehandling beaktas. En anpassning vid tillämpningen av 1916 års lag efter konventionens föreskrifter torde, såvitt nu kan bedömas, icke medföra någon fara för att naturtillgångar skall övergå i utländsk ägo i någon omfattning av betydelse. Så länge de produkter som härrör från ifrågavarande naturtillgångar är fritt tillgängliga för köpare i övriga medlemsstater torde nämligen kontrollen över själva äganderätten icke kunna anses motverka de fördelar som väntas av handelns frigörelse. Vad gäller skogstillgångarna vill jag också i detta sammanhang erinra om att möjligheterna att förvärva skog även för svenska företag och enskilda personer är starkt beskurna genom 1925 års lag om förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom samt genom 1955 års jordförvärvslag. Beträffande våra mineraltillgångar må framhållas, att staten äger en ansevärd del av de inmutade fyndigheterna. Nya fyndigheter kan enligt 1916 års lag icke inmutas av utlänningar. Detta hinder är indispensabelt och det torde därför få övervägas att införa en möjlighet för Kungl. Maj:t att bevilja dispens i detta avseende. Några olägenheter av en sådan ordning kan nu icke förutses.

Med hänsyn till att någon dispensmöjlighet, motsvarande den som i övrigt gäller med avseende på förvärv enligt 1 § 1916 års lag, inte föreligger i fråga om inmutningsrätten föreslås i promemorian att lagen ändras på sådant sätt, att Kungl. Maj:t får samma utrymme att meddela dispens som i fråga om förvärv av fast egendom. Som en följd härav föreslås vissa smärre justeringar i 1916 års lag och i gruvlagen.

Remissyttrandena

De förslag promemorian i denna del innehåller har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Hovrätten över Skåne och Blekinge liksom *Jernkontoret* erinrar om att det indispensabla inmutningsförbudet infördes genom en lagändring år 1899. Såvitt framgår av förarbetena, yttrar hovrätten, torde ändringen ha berott på att man ville förebygga de konflikter som kunde uppkomma, om kapitalstarka utländska företag fick möjlighet att göra inmutningar i Sverige. Däremot ville man inte utestänga en utländsk företagsamhet på gruvdriftens område, vilken hänförde sig till redan inmutade fyndigheter för vilka preciserade villkor kunde uppställas vid dispensgivningen. Hovrätten anser att något skäl numera inte föreligger att skilja mellan inmutningar och förvärv av inmutad mineralfyndighet.

Gruvrättsutredningen erinrar om att den vid sin allmänna översyn av

gruvlagstiftningen bl. a. har att beakta de europeiska ekonomiska integrationssträvandena (jfr 1964 års riksdagsberättelse I Ju 62). Skulle utredningens arbete leda till en omläggning av gruvlagstiftningen i riktning mot ett koncessionssystem — en fråga vartill utredningen ännu inte tagit ståndpunkt — torde ändring av lagens regler i vad avser gruvegendom bli ofrånkomlig.

Utredningen förutsätter att dispensfallen blir sällsynta och anser sig därför inte behöva befara att den förordade anpassningen av 1916 års lag till EFTA-konventionen skall medföra att mineralfyndigheter i riket i någon större omfattning kommer i utländska händer. Gruvrättsutredningen har därför för sin del ingenting att erinra mot att den föreslagna ändringen genomförs utan avvaktan på den lagstiftning vari utredningens arbete kan utmynna.

2. Förvärv genom fusion

Gällande bestämmelser

Enligt aktiebolagslagen kan ett aktiebolag utan att träda i likvidation uppgå i annat aktiebolag. Förfarandet kallas fusion. Lagen upptar två olika slag av fusion. I 174 § behandlas det fallet att ett s. k. helägt dotterbolag uppgår i moderbolaget. Dotterbolaget upplöses därvid utan likvidation och alla dess tillgångar och skulder övertas av moderbolaget. I 175 § regleras det fall då ett aktiebolag — mot vederlag i pengar eller aktier i bolaget — övertar ett annat aktiebolags alla tillgångar och skulder, varefter det senare bolaget avvecklas genom skifte av vederlaget enligt samma regler som gäller för likvidation.

Enligt 2 § 1916 års lag äger — som tidigare antytts — bl. a. svenskt aktiebolag, vars aktier får ställas till innehavaren, inte förvärva fast egendom, inmuta mineralfyndighet, förvärva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka gruvdrift i riket utan att Kungl. Maj:t gett bolaget tillstånd därtill. Detsamma gäller i fråga om svenskt aktiebolag, vars aktiebrev skall vara ställda till viss man, om bolagsordningen inte innehåller särskilt förbehåll angående aktieöverlåtelse.

Förbehåll kan enligt 177 § aktiebolagslagen göras om att aktier, som ställs till viss man, inte får genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av aktiebolag, andra samfälligheter eller stiftelser eller av vissa slag av sådant rättssubjekt eller av annan än svensk medborgare. Enligt detta lagrum kan förbehållet avfattas så att bara viss del av aktierna avses med den i förbehållet bestämda begränsningen, varvid aktierna kallas bundna. Aktier, som inte berörs av förbehållet, kallas fria.

För att ett aktiebolag genom förbehåll av nu nämnt slag skall bli befriat

från den i 1916 års lag föreskrivna tillståndsplikten vid fastighetsförvärv måste förbehållet uppfylla vissa villkor i 2 § samma lag. Har aktierna lika röstvärde måste sålunda mindre än en femtedel av dem vara fria. Har de olika röstvärde skall de fria aktierna motsvara mindre än två femtedelar av aktiekapitalet, samtidigt som röstetalet för dem skall utgöra mindre än en femtedel av röstetalet för bolagets samtliga aktier. Aktieförvärv i strid mot förbehåll enligt 2 § är enligt 3 § samma lag ogiltigt.

1916 års lag omfattar alla slags fång utom förvärv genom bodelning, arv eller testamente. Om ett svenskt aktiebolag, som enligt vad förut sagts tillhör de tillståndspliktiga rättssubjekten, genom fusionsavtal med annat aktiebolag önskar förvärva exempelvis fast egendom, som ingår bland detta senare bolags tillgångar, måste således tillstånd till förvärvet sökas.

Enligt 1 § 1965 års jordförvärvslag, vilken lag ersatt både 1925 års bolagsförbudslag och jordförvärvslagen den 3 juni 1955 (nr 272), gäller såsom huvudregel att fast egendom, som är taxerad såsom jordbruksfastighet, inte får förvärvas utan särskilt tillstånd av lantbruksnämnd. Bland fång för vilka förvärvstillstånd krävs nämns fusion enligt 175 § aktiebolagslagen. Fusion enligt 174 § aktiebolagslagen nämns däremot inte bland de tillståndspliktiga fången.

Promemorian

I promemorian erinras till en början om att redan i samband med tillkomsten av vissa följdförfattningar till aktiebolagslagen den frågan uppmärksammades, huruvida de nya reglerna om fusion av aktiebolag påkallade ändring i då gällande föreskrifter om inskränkning i rätten för bolag att förvärva fast egendom. Så ansågs inte vara fallet. Frågan om inte 1925 års bolagsförbudslag borde kompletteras med föreskrift om att vid fusion av moderbolag och helägt dotterbolag tillstånd för moderbolaget inte skulle behövas för förvärv av dotterbolagets fasta egendom föranledde emellertid särskild tvekan. I propositionen (1947: 228) utgick dåvarande chefen för justitiedepartementet från att Kungl. Maj:t i det åsyftade fallet med stöd av gällande lagbestämmelser regelmässigt skulle lämna tillstånd till den i realiteten mera formella ändringen i äganderätten till egendomen. Då det vidare syntes mindre ändamålsenligt att införa en särbestämmelse för det fall att det överlåtande bolagets samtliga aktier ägdes av ett annat bolag, ansågs en ändring i 1925 års lag överflödigt. Inte heller ansågs ändring böra ske i 1916 års lag eller i den då gällande jordförvärvslagen från år 1945.

I promemorian erinras om att frågan på nytt aktualiserades vid den revision av jordförvärvslagstiftningen, som resulterade i 1965 års jordförvärvslag. Det påpekas att lagrådet vid granskningen av lagförslaget fann att förslagets ståndpunkt till frågan om aktiebolags förvärv av jordbruksfastighet genom fusion var följdriktig (prop. 1965: 41 s. 92). Lagrådet ut-

talade i samband därmed att motsvarande spörsmål syntes böra observeras vid en eventuell revision av 1916 års lag.

Ett aktiebolag som inte gjort förbehåll enligt 2 § 1916 års lag kan — framhålls det i promemorian — i allmänhet inte förvärva alla aktier i ett bolag, som gjort sådant förbehåll och på grund därav fritt kan förvärva fast egendom. Det förra bolaget kan förvärva högst $2/5$ av aktiekapitalet i det senare bolaget. Förutsättningar för fusion mellan bolagen enligt 174 § 1 mom. aktiebolagslagen kan då inte uppfyllas. Ett moderbolag måste nämligen äga minst nio tiondelar av aktierna i ett dotterbolag för att kunna påkalla inlösen enligt 2 mom. nämnda lagrum och därefter ansöka om fusion. Man torde därför kunna räkna med att, när ett moderbolag genom fusion övertar ett fastighetsägande dotterbolag, moderbolaget regelmässigt har motsvarande förbehåll i sin bolagsordning som dotterbolaget. Med hänsyn härtill föreslås i promemorian att tillstånd inte skall krävas för fastighetsförvärv genom fusion enligt 174 § aktiebolagslagen. En bestämmelse av denna innebörd synes lämpligen kunna tas in i 18 § första stycket 1916 års lag.

En sådan lagändring anses i promemorian inte heller behöva möta några betänkligheter för det fall att förvärvstillstånd redan givits ett dotterbolag, i vilket aktierna är fria eller i vars bolagsordning intagits ett förbehåll av mindre omfattning än som sägs i 2 § 1916 års lag. Kungl. Maj:t har i sådant fall redan prövat tillståndsfrågan och man torde då kunna utgå från att dotterbolagets innehav av fast egendom eller gruvsrätt är av mindre omfattning och att därför även med bibehållande av nuvarande regler förvärvstillstånd vid fusion regelmässigt skulle ha getts moderbolaget.

I detta sammanhang nämns i promemorian, att även ekonomisk förening kan komma att förvärva fast egendom genom fusion med annan sådan förening. Ekonomisk förening hör till de rättssubjekt, som i princip omfattas av 1916 års lag. Den nya jordförvärvslagen upptar emellertid inte förvärv genom fusion av ekonomiska föreningar bland de tillståndspliktiga fången. Efter vad som framhålls i promemorian har fusionsinstitutet i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar (96—98 §§) utformats efter förebild av aktiebolagslagens fusionsregler men företer vissa olikheter i jämförelse med dessa regler, betingade av de ekonomiska föreningarnas karaktär av personsammanslutningar. Till följd av de föreningsrättsliga fusionsbestämmelsernas enhetlighet kan man enligt promemorian inte göra någon skillnad mellan olika slag av fusion. I promemorian erinras om att lagrådet (prop. 1965: 41) bl. a. på grund härav fann att det borde godtas, att ekonomisk förenings fastighetsförvärv genom fusion helt föll utanför jordförvärvslagens regler om förvärvstillstånd. Departementspromemorian upptar med anledning av det anförda inte något förslag till ändrade regler såvitt nu är i fråga.

Remissyttrandena

Förslaget att förvärv genom fusion enligt 174 § aktiebolagslagen av fastighetsägande dotterbolag med dess moderbolag skall undantas från tillståndsplikten i 1916 års lag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. *Bankinspektionen* pekar emellertid på promemorians uttalande att man torde kunna räkna med att, när ett moderbolag genom fusion övertar ett fastighetsägande dotterbolag, moderbolaget regelmässigt har motsvarande förbehåll i sin bolagsordning som dotterbolaget och understryker att detta inte alltid är förhållandet. Inspektionen har lagt märke till motsatsen i samband med ett par fondstämpelärenden. I dessa fall hade moderbolaget visserligen intagit förbehåll i sin bolagsordning, men detta förbehåll hade tillkommit före ikraftträdandet av ändringen i 1916 års lag den 7 juni 1934 (den s. k. Bolidenlagen), varför det inte uppfyllde de numera i 1916 års lag uppställda villkoren, medan dotterbolaget hade fullständigt förbehåll enligt sistnämnda lag. Det är enligt inspektionen uppenbart att en sådan kombination skulle kunna användas för att kringgå syftet med 1916 års lag. I de anmärkta fallen var det inte fråga om fastighetsförvärv genom fusion utan förvärv av aktier i ett tredje bolag. Inspektionen har inte verkställt undersökning om ytterligare sådana fall finns men detta anses inte uteslutet. Denna omständighet bör dock enligt inspektionen inte utgöra tillräckligt skäl för att avstå från den förenkling som ett undantagande från tillståndsplikten vid fastighetsförvärv genom fusion enligt 174 § aktiebolagslagen utgör.

Gruvrättsutredningen framhåller i sitt yttrande, att motiveringen till förslaget att undanta förvärv genom fusion enligt 174 § aktiebolagslagen från förvärvstillstånd helt går förbi det fallet att dotterbolaget var helägt av moderbolaget redan före 1916 och redan då var ägare av fast egendom eller gruvrättighet. Då ett bolag som saknar förbehåll emellertid under alla omständigheter måste ha tillstånd för att idka gruvdrift torde förslaget enligt utredningen inte kunna medföra några olägenheter för gruvfallen.

Aktiebolagsutredningen erinrar om att dess uppgift är att i samarbete med delegationer från övriga nordiska länder söka åstadkomma så stor samstämmighet som möjligt mellan de olika ländernas aktiebolagslagstiftning. I anslutning till de tankegångar som ligger bakom detta arbete skall bl. a. även undersökas möjligheten att till förmån för medborgare i de nordiska länderna undanröja eller minska de nu föreliggande legala hindren för utlänningar att förvärva aktier i nordiska bolag. Detta skulle nödvändiggöra vissa ändringar i aktiebolagslagen och 1916 års lag. Utredningen har emellertid utgått från att denna fråga inte skall lösas i förevarande sammanhang.

Vad som uttalats i promemorian om tillståndsplikt vid förvärv av fast egendom genom fusion mellan ekonomiska föreningar finner *Sveriges lant-*

bruksförbund otydligt. Förbundet förutsätter att vid sådan fusion tillstånd fordras endast om den övertagande föreningen är av annat slag än som anges i undantagsregeln i 18 § 1916 års lag.

3. Offentlig auktion

Gällande bestämmelser

1916 års lag innehåller särskilda bestämmelser om förvärv på exekutiv auktion av fast egendom, inmutad mineralfyndighet och gruvlägenhet. Enligt 6 § krävs inte tillstånd enligt lagen för inrop på exekutiv auktion. Inropad fast egendom skall emellertid enligt 7 § avyttras inom sådan tid, att lagfart på fånet kan sökas inom tre år från det auktionen vann laga kraft, om inroparen inte dessförinnan upphört att vara tillståndspliktigt rättssubjekt eller erhållit tillstånd att behålla egendomen. Anteckning om avyttringsskyldigheten skall göras i det köpebrev som utfärdas i anledning av den exekutiva auktionen. Har treårsperioden gått till ända utan att tillståndsplikten upphört eller förvärvstillstånd meddelats och är egendomen fortfarande inte avyttrad, skall länsstyrelsen förordna att egendomen skall säljas på offentlig auktion. Om inrop skett för att skydda fordran eller rättighet och egendomen inte kunnat avyttras utan förlust, kan Kungl. Maj:t enligt 8 § medge anstånd med avyttringen.

Enligt 7 § andra stycket andra punkten 1916 års lag skall vid den offentliga auktionen förfaras, som om förordnande meddelats om egendomens försäljning till gäldande av fordran, som däri äger bästa förmånsrätt. Försäljning skall ske även om innehavaren av fordringen bestrider det.

Enligt 1 § i 1925 års bulvanlag kan, om det visar sig att någon genom anlåtande av bulvan kringgått i lag stadgat förbud att utan tillstånd förvärva eller behålla fast egendom, domstol på talan av åklagare förordna att egendomen genom överexekutors försorg skall säljas på offentlig auktion. Reglerna i 2 § om förfarandet vid sådan auktion överensstämmer nära med nyssnämnda bestämmelser i 7 § i 1916 års lag.

Liksom 1916 års lag innehåller 1965 års jordförvärvslag speciella regler om förvärv på exekutiv auktion. Enligt 1 § andra stycket 7. jordförvärvslagen är förvärv genom inrop på exekutiv auktion inte ett tillståndspliktigt fång. I 12 § stadgas emellertid att egendom, som köpts på exekutiv auktion under sådana förhållanden att förvärvstillstånd skulle ha krävts vid vanligt köp, åter skall avyttras inom två år efter det auktionen vunnit laga kraft, om ej dessförinnan nämnda förhållanden upphört eller inroparen erhållit lantbruksnämndens tillstånd att behålla egendomen. Länsstyrelsen kan dock medge skäligt anstånd med egendomens avyttrande, om den inropats för att skydda fordran eller rättighet och sannolika skäl visas att i annat fall förlust skulle uppkomma för inroparen.

Avyttras inte egendom inom föreskriven tid, skall länsstyrelsen på framställning av lantbruksnämnden förordna att egendomen skall säljas på offentlig auktion. Om denna auktion stadgas i 13 § andra stycket, att man i tillämpliga delar skall förfara som om egendomen blivit utmätt för fordran med bästa förmånsrätt däri efter sådana rättigheter som besvärade egendomen vid den exekutiva auktionen och ha förmånsrätt framför alla befintliga fordringar. Även om lägsta budet uppnås får försäljning dock inte ske om inte köpeskillingen täcker det värde som åsatts egendomen av utmätningsmannen eller särskilt utsedda värderingsmän. Vidare får egendomen säljas endast till den som erhållit förvärvstillstånd eller som får förvärva egendomen utan sådant tillstånd. Kommer försäljning inte till stånd äger lantbruksnämnden inom två år påkalla ny auktion hos länsstyrelsen. Framställs inte sådan begäran eller avges inte heller vid den senare auktionen antagbart bud är frågan om egendomens försäljning förfallen.

Promemorian

I promemorian framhålls inledningsvis att bestämmelserna i 7 § 1916 års lag oförändrade övertagits från 6 § lagen den 4 maj 1906 (nr 21 s. 1) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom i den lydelse paragrafen hade sedan en lagändring år 1912. Motsvarande bestämmelser i 1925 års bolagsförbudslag liksom i bulvanlagen fick också samma innehåll som 6 § i 1906 års lag.

Promemorian uttalar, att reglerna om förfarandet vid offentlig auktion i 7 § andra stycket 1916 års lag innebär, att egendomen skall anses utmätt för fordran med bästa rätt däri. Lägsta budet kommer därför att ligga närmast före in-teckningen med bästa förmånsrätt. Motsvarande regel i 1925 års bolagsförbudslag anslöt nära till 1916 års lag. Även 1955 års jordförvärvslag hade ett stadgande av huvudsakligen samma innebörd.

När bestämmelsen i 1955 års lag överfördes till 1965 års jordförvärvslag skedde emellertid, framhålls det i promemorian, en omformulering i avsikt att förebygga illojala förfaranden som visat sig möjliga vid tillämpningen av den tidigare gällande regeln. Om fastigheten besvärades av nyttjande-, avkomst- eller annan sådan rättighet och ingen fordran fanns som — vare sig på grund av in-teckning eller direkt på grund av lag — gällde med bättre förmånsrätt, innebar de äldre reglerna att en försäljning inte fick ske annat än med förbehåll om rättighetens bestånd. Denna ståndpunkt har bekräftats genom ett avgörande av högsta domstolen år 1961 (NJA s. 511). I promemorian återges detta på följande sätt.

Två omyndiga barn hade på exekutiv auktion förvärvat en jordbruksfastighet, som de på grund av bestämmelsen i 12 § 1955 års jordförvärvslag var skyldiga att åter avyttra inom två år. Vid den offentliga auktionen befanns det att fastigheten besvärades, förutom av fordringsin-teckningar, av en efter den exekutiva auktionen fastställd in-teckning till säker-

het för livstids undantagsförmåner åt barnens föräldrar. Då fastigheten i enlighet med nyssnämnda bestämmelse jämfört med utsökningslagens regler utropades med ovillkorligt förbehåll om beståndet av nämnda rättighet, avgavs inte något bud och fastigheten förblev osåld.

I promemorian erinras här efter om vissa uttalanden i förarbetena till jordförvärvslagen, enligt vilka det i och för sig kunde vara önskvärt att jämka stadgandena i 7—9 §§ i 1916 års lag så att de kom att närmare överensstämma med motsvarande paragrafer i jordförvärvslagen men att det i det berörda sammanhanget inte ansetts nödvändigt att föreslå sådana jämkningar. Enligt lagrådets mening vid granskningen av förslaget till jordförvärvslag borde frågan om ändring av stadgandet i 2 § andra punkten 1925 års bulvanlag upptas till prövning vid lämpligt tillfälle. Därvid borde ändring övervägas även i fråga om stadgandena i 7 § andra stycket 1916 års lag.

I departementspromemorian föreslås att bestämmelserna i 7 § andra stycket i 1916 års lag och 2 § bulvanlagen får en lydelse som motsvarar 13 § jordförvärvslagen. Enligt sistnämnda lagrum skall bara sådana rättigheter som besvärade egendomen redan vid den exekutiva auktionen och ha förmannsrätt framför alla befintliga fordringar falla inom lägsta budet. Den avgörande tidpunkten är således den exekutiva auktionen. I 1916 års lag bör förhållandet, efter vad som framhålls i promemorian, vara detsamma. Vad angår bulvanlagen synes i stället tidpunkten för bulvanförhållandets uppkomst böra vara avgörande. Endast sådana rättigheter, som intecknats innan bulvanförhållandet uppkom, bör alltså få falla inom lägsta budet. Förslaget i departementspromemorian har utformats i enlighet härmed.

Promemorian upptar ytterligare en del förslag till ändringar i 1916 års lag, vilka syftar till att skapa större överensstämmelse mellan regelsystemet i den nya jordförvärvslagen och i 1916 års lag.

I promemorian erinras om att i 19 § i 1916 års lag finns en bestämmelse att vad som utöver bestämmelserna i denna lag är stadgat angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom fortfarande skall gälla. Denna bestämmelse syftar i första hand på den numera upphävda bolagsförbudslagen av år 1925 men har också haft avseende på jordförvärvslagstiftningen. Förvärv av fast egendom, som är taxerad som jordbruksfastighet och som skall prövas enligt 1916 års lag, är emellertid numera uttryckligen undantaget från tillståndsplikten i jordförvärvslagen. Något behov av den nuvarande bestämmelsen i 19 § föreligger därför inte längre. I promemorian föreslås därför att bestämmelsen utgår.

Övriga förslag i promemorian redovisas i en specialmotivering.

Remissyttrandena

De i promemorian i förevarande avsnitt framlagda förslagen har såvitt nu är i fråga tillstyrkts eller lämnats utan erinran av alla remissinstanser.

I fråga om förslaget att 19 § skall upphöra att gälla anför *gruvrättsutredningen*. Förslaget för tanken till en i viss mån analog fråga, nämligen förhållandet mellan å ena sidan 1916 års lag och å andra sidan stenkolslagen, uranlagen och kontinentalsockellagen. Av lagstiftningen framgår inte otvetydigt, huruvida en utlänning, som fått koncession eller tillstånd att bearbeta mineralfyndighet enligt de nämnda koncessionslagarna också är skyldig att söka tillstånd för gruvdrift enligt 1 § 1916 års lag. Oaktat lagarna har skilda syften synes det, med hänsyn till den allsidiga prövning som får förutsättas ske enligt berörda koncessionslagar, innebära onödig omgång att kräva prövning även enligt 1916 års lag. Att sådan prövning inte erfordras antas i uttalanden i prop. 1960:160 s. 66 och 68 samt SOU 1965:66 s. 98. Man skulle, i anslutning till förevarande revision av sistnämnda lag, kunna tänka sig ett tillägg i 18 § av innehåll att tillstånd inte erfordras, om rätten att idka gruvdrift skall prövas av Kungl. Maj:t enligt bestämmelser i stenkolslagen, uranlagen eller kontinentalsockellagen. Å andra sidan kan man inte bortse från möjligheten att 1916 års lag kan ha viss tillämpning i fråga om händelser efter koncessionsgivningen. Med hänsyn härtill och då 1916 års lag måhända anses ge möjlighet till befogade ingripanden i den mån detta inte kan ske med stöd av koncessionsvillkor, vill utredningen inte yrka att något sådant tillägg görs.

III. Departementschefen

1. Delegering och decentralisering av ärenden enligt 1916 års lag

Enligt 1916 års lag måste utländska medborgare och utländska juridiska personer ha särskilt tillstånd för att här i riket förvärva fast egendom eller rätt att utnyttja gruvfyndighet. Även för vissa svenska juridiska personer, bl. a. aktiebolag, i vilka utlänningar har eller kan få mera betydande inflytande, gäller tillståndsplikt.

Ärende om tillstånd till förvärv av fast egendom enligt nämnda lag prövas i princip av Kungl. Maj:t. I två fall kan dock i sådant ärende tillstånd ges av länsstyrelse, nämligen dels om förvärvet avser mindre bostadshus eller tomtplats för sådant hus, som sökanden ämnar använda till bostad för sig och sin familj, dels om förvärvaren tidigare varit svensk medborgare och önskar förvärva jordbruksfastighet i försörjningssyfte. Som ytterligare förutsättning för att länsstyrelse skall få lämna förvärvstillstånd gäller att

hinder däremot inte föreligger med hänsyn till allmänt intresse eller sökandens person.

Ett svenskt aktiebolag, vars aktier är ställda till innehavaren, måste ha tillstånd enligt 1916 års lag till fastighetsförvärv utom i vissa närmare angivna undantagsfall. Detsamma gäller som huvudregel för aktiebolag med aktier ställda till viss man. För den senare kategorien av aktiebolag krävs emellertid inte tillstånd, om större delen av aktierna enligt förbehåll i bolagsordningen är bundna på så sätt att de inte får förvärfvas av utländska rättssubjekt eller tillståndspliktiga svenska juridiska personer. Lagen kräver att minst fyra femtedelar av aktierna skall vara bundna eller, om de har olika röstvärde, minst tre femtedelar av aktierna, vilka då också måste representera minst fyra femtedelar av röstetalet. Ändring av bolagsordning, som innebär att lagens minimikrav inte längre kommer att vara uppfyllda, förutsätter tillstånd av Kungl. Maj:t. Någon möjlighet för Kungl. Maj:t att delegera denna tillståndsgivning till underordnad myndighet föreligger inte.

Till följd av den ökade samfärdseln länderna emellan och den stora invandring som under de senaste decennierna ägt rum till vårt land har antalet tillståndsärenden som Kungl. Maj:t årligen prövar på grundval av lagens bestämmelser stigit väsentligt.

Som ett led i arbetet att befria Kungl. Maj:t från rutinbetonade och mindre väsentliga ärenden (jfr prop. 1965: 65, SU 105, rskr 295) har departementsutredningen framlagt förslag om vissa ändringar i 1916 års lag. Förslaget går ut på att utöver vad som nu sker ytterligare vissa grupper av förvärvsärenden skall handläggas i första instans av länsstyrelsen och att Kungl. Maj:t skall få möjlighet att delegera en del ärenden angående ändring av bolagsordning till patent- och registreringsverket.

De fall då länsstyrelsen har bemyndigande att lämna utländsk medborgare tillstånd till förvärv av fast egendom är angivna i 1 § tredje stycket i lagen. För frågan i vilken utsträckning en ytterligare överflyttning av beslutanderätten kan ske från Kungl. Maj:t till länsstyrelserna är av betydelse dels hur nämnda bestämmelser f. n. tillämpas av länsstyrelserna, dels i vad mån bestämmelserna kan kompletteras så att sådana fall kan överflyttas där Kungl. Maj:ts praxis är otvetydig och starka skäl föreligger för förvärvstillstånd.

Vad beträffar den första frågan gäller att en stor del av de tillstånd till förvärv av fast egendom som nu lämnas av länsstyrelserna avser förvärv av mark för helårsbostad eller fritidsbostad. I åtskilliga fall anser sig emellertid länsstyrelsen på grund av vad lagtexten innehåller (1 § tredje stycket 1) inte kunna fatta beslut i ärendet utan underställer detta Kungl. Maj:ts prövning. Tveksamhet anses ofta råda, huruvida markområdet utgör »tomt, lämpad att bebyggas med ett mindre bostadshus, samt med egendomens förvärvande huvudsakligen avses att bereda bostad åt sökanden och hans familj».

Utredningen har konstaterat att vissa länsstyrelser har satt en bestämd gräns för det ifrågavarande markrådets storlek, över vilken gräns underställning alltid anses böra äga rum. Utredningen bedömer denna praxis som otillfredsställande och framhåller, att hänsyn bör tas till samtliga betingelser i det särskilda fallet. Vidare har utredningen påpekat att oklarhet råder beträffande länsstyrelsens möjlighet att ge tillstånd till förvärv för fritidsändamål. Utredningen anser därför att bemyndigande för länsstyrelsen att bevilja sådana tillstånd uttryckligen bör upptas i ifrågavarande bestämmelse.

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot vad utredningen anfört. Någon har dock uttalat farhågor för att utlänningars inköp av mark för fritidsändamål inom landet skulle kunna rubba förutsättningarna för ett rationellt utnyttjande av större områden för fritidsanläggningar.

För egen del instämmer jag i utredningens uttalanden. Vid tillståndsprovningen bör främst beaktas huvudsyftet med förvärvet men också sådana faktorer som platsens läge och lämplighet för sitt ändamål, områdets topografi, markens beskaffenhet, däribland dess odlingsbarhet och eventuella användning för jordbruk. Med anledning av de uttalade farhågorna beträffande utlänningars förvärv av fastigheter för fritidsändamål vill jag framhålla, att de utländska förvärven får antas vara av ganska underordnad betydelse i förhållande till de inhemska förvärven. I vilken utsträckning allmänna planeringssynpunkter bör inverka vid länsstyrelsens tillståndsprovning är bl. a. med hänsyn härtill en fråga, som lämpligen bör prövas i ett större sammanhang.

Jag vill framhålla, att en ansökan om förvärvstillstånd i och för sig bör kunna bifallas av länsstyrelsen, även om områdets areal är större än som kan anses erforderligt för bostadsändamål, om det överskjutande området uppenbarligen inte behövs för jordbruksrationalisering eller det består av mindre värdefull mark eller av mark som inte kan utnyttjas friliggande.

För att underlätta uppkomsten av en praxis i huvudsaklig överensstämmelse med de nu anförda synpunkterna har utredningen föreslagit, att länsstyrelsen, om inte allmänna synpunkter talar mot det, skall kunna meddela förvärvstillstånd, om egendomen förvärvas huvudsakligen för att bereda förvärvaren och hans familj antingen bostad för fritidsändamål och egendomen lämpar sig därför eller stadigvarande bo och hemvist och egendomen är en bostadsfastighet, som är avsedd för en eller ett fåtal familjer, eller en tomt, som är lämpad att bebyggas med ett mindre bostadshus. Remissinstanserna har i sak inte haft något att erinra mot de sålunda föreslagna ändringarna. Jag tillstyrker att de vidtas. Till vissa detaljer i utformningen återkommer jag i specialmotiveringen.

Utredningen har framhållit att det är naturligt att sträva efter en decentralisering i fråga om sådana ärenden, där hittillsvarande praxis är otvetydig och starka skäl normalt föreligger för förvärvstillstånd, medan Kungl.

Maj:t bör behålla beslutanderätten i de fall där praxis är mer oklar och där syftet med 1916 års lag gör ärendet tveksamt. En lämplig urvalsgrund anser utredningen vara att tillmäta sökandens bosättning viss betydelse, såsom nu sker vid prövning av näringstillstånd enligt näringsfrihetsförordningen. Vid sidan härav bör syftet med förvärvet tillmätas stor betydelse. En sådan inställning stöds av hittillsvarande praxis, som är mycket liberal i sådana fall, då sökanden har hemvist här i landet och vill förvärva egendomen för att där söka sin utkomst av jordbruk eller annan rörelse.

Under återopande av de nu anförda synpunkterna har utredningen föreslagit att länsstyrelsen får pröva frågan om förvärv i det fall, att en utlänning, som sedan två år har hemvist i Sverige, avser att leva på jordbruk i egen regi på fastigheten eller fått tillstånd enligt näringsfrihetsförordningen att idka näringsverksamhet i riket och behöver fastigheten för sin verksamhet. Förslaget har godtagits av remissinstanserna och även jag anser mig kunna biträda detta. Beträffande tillämpningen av bestämmelsen vill jag endast framhålla, att det i regel kan antas att sökanden genom sin bosättning och den avsedda näringsutövningen i landet fått så fast anknytning till Sverige att tillstånd bör kunna beviljas.

Utredningen har vidare föreslagit att länsstyrelsen skall äga lämna tillstånd till förvärv, där förvärvaren är nära anhörig till fångesmannen. Enligt gällande praxis ges regelmässigt tillstånd till sådana förvärv. Jag förordar, att även denna grupp av ärenden i enlighet med förslaget flyttas över från Kungl. Maj:t till länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har ifrågasatt om inte länsstyrelsen bör äga meddela avslag på ansökan när klar anledning finns därtill. Jag anser emellertid att en ändring av sådan principiell innebörd inte f. n. bör genomföras.

Den nu förordade överflyttningen av beslutanderätten i förvärvsärenden innebär en rationalisering, som bör vara till fördel inte bara för arbetet inom justitiedepartementet utan även för sökandena. Någon ökad belastning för länsstyrelserna behöver inte befaras, eftersom dessa redan nu har hand om utredningen i hithörande ärenden. Det förberedande arbetet torde snarare kunna genomföras smidigare, om beslutanderätten får utövas av länsstyrelserna själva. Jag vill i detta sammanhang avslutningsvis betona, att vad jag nu föreslagit inte innebär någon ändring i sak beträffande tillämpningen av 1916 års lag. Förslaget syftar således inte till att rubba den praxis i fråga om tillståndsgivningen, som utbildats under senare tid.

Vad härefter angår frågan om tillstånd till ändring av bolagsordning vill jag till en början erinra om att ett bolag utan hinder av den generella tillståndsplikten kan förvärva hus, tomt, upplagsplats m. m., om egendomen anses behövlig för bolagets verksamhet (4 § 1916 års lag). Den behovsprövning varom här är fråga verkställer länsstyrelsen i det län där egendomen är belägen.

Utredningen anser att fråga om ändring av bolagsordningen bör kunna prövas av patent- och registreringsverket, om sökandebolaget endast förfogar över egendom, som avses i 4 § 1916 års lag eller inte innehar någon fast egendom. Jag delar utredningens uppfattning att sådana ärenden inte är av den omfattning och vikt att de bör prövas av Kungl. Maj:t. Jag ansluter mig till utredningens förslag att Kungl. Maj:t enligt lagen får en generell befogenhet att delegera ärenden av detta slag.

2. Ändringar i 1916 års lag beträffande inmutningsrätt, förvärv genom fusion och offentlig auktion

Enligt 1916 års lag har utländska medborgare inte rätt att verkställa inmutning i vårt land av vissa mineralfyndigheter, däribland av våra vanligaste malmer. Dispens från förbudet kan inte ges.

Den av Sverige år 1960 tillträdde konventionen om upprättandet av den europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) innehåller i artikel 16 bestämmelsen, att en medlemsstat inte får tillämpa restriktioner i fråga om etablering och drift av ekonomiska företag på sådant sätt att fördelarna med avskaffandet av tullar och kvantitativa restriktioner motverkas genom att andra medlemsstaters rättssubjekt blir sämre behandlade än det egna landets. Bestämmelsen syftar bl. a. på rätten att förvärva fast egendom och gruva. Enligt ett tilläggsprotokoll skall konventionen emellertid inte hindra en medlemsstat från att utöva kontroll över bl. a. äganderätten till sina naturtillgångar, så länge tillämpningen i det enskilda fallet inte visas motverka de väntade fördelarna av tullavvecklingar och avvecklingen av kvantitativa restriktioner inom frihandelsområdet. I propositionen med förslag om Sveriges anslutning till EFTA framhöll därför chefen för handelsdepartementet bl. a. att konventionen inte hindrade att tillståndsförfarandet enligt 1916 års lag bibehålls.

Lagens bestämmelser om förvärv av fast egendom får alltså anses vara avfattade på sådant sätt att de med hänsyn till möjligheten att erhålla dispens från förvärvsförbudet kan tillämpas utan lagändring i huvudsaklig överensstämmelse med konventionens innebörd. Men någon motsvarande dispensmöjlighet finns inte i fråga om inmutningsrätten. För att lagstiftningen skall bättre harmoniera med tankegångarna bakom EFTA-konventionen, bör det ovillkorliga förvärvsförbudet uppmjukas. Skäl synes för övrigt inte numera föreligga att bibehålla en formell skillnad mellan inmutningsfallen och fall av utlännings förvärv av fast egendom. I överensstämmelse med promemoriaförslaget, som härvidlag inte mött någon erinran från remissinstanserna, förordar jag därför att Kungl. Maj:t får samma utrymme att meddela dispens i fråga om inmutning som i fråga om förvärv av fast egendom.

Förslaget förutsätter vissa följdändringar i gruvlagen. Vad jag nu har föreslagit innebär inte någon ändring i de bestämmelser, som förutsätter särskilt tillstånd för utlänning, som önskar förvärva gruva eller idka gruvdrift här i riket.

Jag övergår här efter till frågan om aktiebolags förvärv av fast egendom eller gruva genom fusion med annat bolag, som äger sådan egendom. Aktiebolagslagen upptar två fall av fusion. I 174 § behandlas det fall, att ett helägt dotterbolag uppgår i moderbolaget. Det andra fallet, som regleras i 175 §, föreligger när ett bolag mot vederlag övertar annat aktiebolag. I båda fallen upplöses det övertagna bolaget utan likvidation.

Om ett aktiebolag, som i bolagsordning inte har förbehåll beträffande aktieförvärv av minst den omfattning, som föreskrivs i 2 § 1916 års lag, övertar ett fastighetsägande aktiebolag genom fusion, fordras utom tillstånd till själva fusionen också särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t till det fastighetsförvärv, som fusionen innebär. Detta gäller oavsett om fusion äger rum med stöd av 174 eller med stöd av 175 § aktiebolagslagen.

Till jämförelse kan nämnas att 1965 års jordförvärvslag bland sådana fång för vilka lantbruksnämndens tillstånd fordras, upptar förvärv genom fusion endast enligt 175 § aktiebolagslagen. Motsättningsvis framgår härav att tillstånd inte behövs vid fusion enligt 174 § samma lag. Vid behandlingen av förslaget till den nya jordförvärvslagen framhöll lagrådet, att det fick anses följdriktigt att inte kräva särskilt förvärvstillstånd i det fall att ett helägt dotterbolag uppgår i moderbolaget genom att dotterbolaget utan likvidation upplöses och alla dess tillgångar och skulder övertas av moderbolaget. Lagrådet påpekade också att motsvarande spörsmål borde observeras vid en eventuell revision av 1916 års lag.

I departementspromemorian föreslås nu att förvärv som sker genom dotterbolags uppgående i moderbolag undantas också från den tillståndsplikt, som gäller enligt 1916 års lag. Remissinstanserna har i allmänhet inte haft något att erinra mot förslaget i denna del. Några remissinstanser har emellertid påpekat att det finns bolag, som bildats före tillkomsten av de nuvarande reglerna i 2 § 1916 års lag och som inte har så långtgående förbehåll i sina bolagsordningar, som lagen föreskriver. De fall där möjlighet av denna anledning skulle komma att finnas att kringgå lagens syfte torde emellertid vara få. Man bör därför inte av denna anledning avstå från den föreslagna förenklingen vid tillämpningen av 1916 års lag. På grund av vad sålunda anförts förordar jag att den föreslagna lagändringen genomförs.

Enligt 1916 års lag utgör den allmänna tillståndsplikten inte hinder för en utlänning att på exekutiv auktion inropa fast egendom. Om han emellertid inte därefter erhåller förvärvstillstånd eller blir svensk medborgare måste han avyttra egendomen inom tre år. Annars säljs den på o f f e n t-

lig auktion. Vid auktionen skall förfaras som om egendomen utmätts för fordran med bästa rätt.

Bestämmelser motsvarande de nu återgivna fanns i de jordförvärvslagar, som föregick 1965 års jordförvärvslag. I ett mål som avgjordes av högsta domstolen år 1961 (NJA 1961: 511) uppmärksammades emellertid att syftet med avyttringsskyldigheten kunde kringgå, om fastighetsägaren före den offentliga auktionen lät inteckna egendomen för annan rättighet än fordringsrätt. Eftersom t. ex. en intecknad nyttjanderätt eller avkomsträtt måste förbehållas vid auktionen, kunde resultatet av en sådan inteckning bli att egendomen inte gick att sälja. Risken för förfaranden av detta slag föranledde att de regler, som i den nya jordförvärvslagen motsvarar förevarande bestämmelser i 1916 års lag, fick en utformning, som utesluter möjligheten att kringgå lagen på detta sätt. Lagen innebär sålunda, att bara sådana rättigheter som besvärade egendomen redan vid den exekutiva auktionen och ha förmånsrätt före alla fordringar skall falla inom lägsta budet.

I promemorian föreslås nu att reglerna om offentlig auktion i 1916 års lag får i huvudsak samma lydelse som motsvarande bestämmelser i jordförvärvslagen. Förslaget har inte föranlett några erinringar från remissinstansernas sida, och för egen del finner jag det angeläget, att den nuvarande skillnaden mellan de båda lagarna avlägsnas. Dessutom bör, såsom föreslagits i promemorian, 1925 års bulvanlag ändras på motsvarande sätt. Här bör emellertid på skäl som redovisas i promemorian tidpunkten för bulvanförhållandets uppkomst vara avgörande i st. f. tidpunkten för den exekutiva auktionen.

Vid sidan av de nu förordade ändringarna har i promemorian föreslagits en rad mindre jämkningar i 1916 års lag. Jämkningarna är föranledda av en önskan att skapa större överensstämmelse mellan 1916 års lag och den nya jordförvärvslagen. Vissa smärre följdändringar föreslås också i den sistnämnda lagen, i bulvanlagen och i gruvlagen.

I promemorian har erinrats om att förvärv av fast egendom, taxerad som jordbruksfastighet, vilket skall prövas enligt 1916 års lag, genom tillkomsten av jordförvärvslagen uttryckligen undantagits från tillståndsplikten i denna lag. Under åberopande av att något behov av den nuvarande bestämmelsen i 19 § 1916 års lag därför numera inte föreligger, har i promemorian föreslagits, att nämnda bestämmelse skall utgå. Jag delar denna uppfattning.

Gruvrätsutredningen har anfört att viss tvekan måhända kan råda huruvida det skall krävas tillstånd enligt 1916 års lag i vissa ärenden, där koncession eller tillstånd att bearbeta mineralfyndighet redan meddelats av Kungl. Maj:t. För min del vill jag framhålla att sådana ärenden regelmässigt torde bli föremål för en omfattande prövning från Kungl. Maj:ts sida.

Därvid kan även sådana synpunkter som ligger till grund för 1916 års lag beaktas. En särskild prövning enligt denna lag förefaller därför tämligen överflödig. Emellertid kan 1916 års lag få betydelse i fråga om händelser som ligger senare än koncessionsgivningen. Något uttryckligt undantag för de nu berörda fallen bör därför inte göras.

Till övriga lagändringar återkommer jag i en specialmotivering.

Jag vill i detta sammanhang ta upp frågan om inte 1916 års lag bör underkastas en mer genomgripande revision i syfte att materiellt och formellt bättre anpassa den till jordförvärvslagen. Av många skäl kan en sådan revision av den ganska föråldrade lagen synas påkallad. Denna fråga sammanhänger emellertid mycket intimt med den framtida utformningen av aktiebolagsrätten och gruvrätten i vårt land. Inom båda dessa rättsområden pågår f. n. offentligt utredningsarbete. Vid en revision av 1916 års lag bör också hänsyn tas till utvecklingen av de europeiska integrationssträvandena och den betydelse dessa kan få på förevarande område, om Sverige skulle komma att delta i en större ekonomisk marknadssammanslutning än f. n. Med hänsyn till nu angivna förhållanden synes en mer omfattande revision av 1916 års lag t. v. böra anstå.

De nu förordade ändringarna i 1916 års lag torde böra träda i kraft den 1 juli 1967.

På grundval av vad jag sålunda anfört har inom departementet upprättats förslag till *lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag*, förslag till *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom*, förslag till *lag om ändrad lydelse av 1 och 5 §§ jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290)* samt förslag till *lag om ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314)*.

Jag anhåller nu att få till närmare behandling uppta dessa lagförslag, vilka torde få fogas som *bilaga*¹ till protokollet i detta ärende.

IV. Specialmotivering

1. Förslaget till lag om ändring i 1916 års lag

1 §.

I denna paragraf överensstämmer första stycket med förslaget i justitiedepartementets promemoria. Paragrafens tredje stycke motsvarar departementsutredningens förslag. I övrigt är bestämmelsen oförändrad.

¹ Förslaget, som i allt väsentligt är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget 1), har utslutits här.

Remissyttrandena. För det fall ett förvärv inte avser hel fastighet bör förvärvstillståndet enligt *länsstyrelsen i Uppsala län* — i likhet med vad som föreskrivs i 8 § jordförvärvslagen — göras beroende av att fånget leder till avstyckning eller sammanläggning. I konsekvens härmed bör fordras att intyg om egendomens beskaffenhet skall företes i tillståndsärendet. Även *lantmäteristyrelsen* uttalar sympati för tanken att i 1916 års lag införa en motsvarighet till 8 § i den nya jordförvärvslagen.

Länsstyrelsen i Värmlands län ifrågasätter om inte tillståndsgivning beträffande förvärv av jord och skogsmark bör på det regionala planet sammanföras till en enda myndighet, lantbruksnämnden, i enlighet med de principer som ligger till grund för jordförvärvslagens bestämmelser i detta hänseende. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser att en bestämmelse bör utfärdas om skyldighet för länsstyrelse att höra lantbruksnämnd, vederbörande kommunala myndighet samt överlantmätare i frågor om förvärv av jordbruksfastighet. Länsstyrelsen erinrar därvid om att 1925 års bolagsförbudslag innehöll en sådan bestämmelse.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser tveksamt vad som skall förstås med mindre bostadshus och finner önskvärt att lagrummet ges en klarare lydelse i denna del. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anför, att uttrycket tomt i 1916 års lag anses beteckna ägoslaget tomt och inte det rättsliga begreppet tomt. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att ordet tomt lämpligen bör utbytas mot tomtplats. Enligt länsstyrelsens mening bör det övervägas att även i 4 § införa begreppet tomtplats i stället för tomt.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län ifrågasätter om utrymme inte kan ges för en smidigare och mera liberal tillämpning genom att oobbyggd egendom inte låses vid begreppet tomt. Det kan nämligen då det gäller bosättning på landsbygden ibland vara önskvärt och lämpligt att fastigheten får ha en större areal än vad som i allmänhet anses böra vara en tomt eller tomtplats.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tar i sitt yttrande upp frågan om förvärvarens hemvist. Enligt gällande rättsordning kan en person samtidigt äga hemvist såväl i Sverige som i utlandet, s. k. dubbelt hemvist. Utredningens förslag innebär att länsstyrelsen är behörig att pröva ansökningar från i utlandet bosatta personer, om sökanden sedan två år ägt hemvist även i vårt land. Detta kan vara fallet när exempelvis en från Västtyskland inflyttad person återvänder till sitt hemland och lämnar familjen i Sverige. Han får då hemvist såväl i Sverige som i Västtyskland. På sätt framgår av utredningens förslag bör sökandens bosättning tillerkännas betydelse. Länsstyrelsen föreslår därför att uttrycket »hemvist» ersätts med orden »stadigvarande vistats».

Länsstyrelsen i Västernorrlands län ifrågasätter med anledning av yttrande från lantbruksnämnden, huruvida inte de föreslagna villkoren att förvärvaren förut varit svensk medborgare eller sedan två år haft hemvist i Sverige kan utgå.

Departementschefen. Vid prövning av tillståndsärende enligt 1916 års lag bör som jag redan antytt hänsyn tas bl. a. till sådana förhållanden, som har samband med jordförvärvslagstiftningen. Några uttryckliga regler i lagen om hur Kungl. Maj:t eller länsstyrelsen i detalj bör förfara i syfte att få ett förvärvsärende tillräckligt sakligt och allsidigt belyst torde emellertid inte vara behövliga. Inte heller förefaller det från de intressen, som lagen har att tillgodose, nödvändigt att göra ett förvärvspliktigt fång beroende av att avstyckning eller sammanläggning äger rum.

Med hänsyn till de ganska speciella intressen som 1916 års lag skall tillgodose, synes det inte lämpligt att splittra tillståndsgivningen på alltför många olika organ. Jag delar därför inte den uppfattning, som länsstyrelsen i Värmlands län framfört om att lantbruksnämnden bör överta tillståndsgivningen beträffande förvärv av jord och skogsmark. Någon bestämmelse om remissförfarande av det slag länsstyrelsen i Uppsala län föreslagit anser jag inte behövlig.

Några remissinstanser anser uttrycket tomt i första paragrafens tredje stycke under 1 mindre lämpligt, eftersom därmed kan förstås såväl det rättsliga begreppet tomt som ägoslaget tomt. Enligt min mening kan det inte råda tvekan om att ordet tomt i förevarande sammanhang har den senare betydelsen. Inte heller anser jag att i lagtexten närmare behöver anges vad som innefattas i begreppet mindre hostadshus.

Paragrafens tredje stycke upptar under 2 det fall, då förvärv sker av jordbruksfastighet. För att länsstyrelsen i sådant fall skall kunna meddela tillstånd till förvärv krävs enligt gällande ordning att sökanden förut varit svensk medborgare. Utredningsförslaget innebär att tillstånd skall kunna lämnas även den som inte varit svensk medborgare under förutsättning att han sedan två år har hemvist i Sverige. Denna utvidgning av länsstyrelsens kompetens vill jag förorda. Under 3 i samma stycke regleras förvärv av fastighet som behövs för annan näringsverksamhet än jordbruk. Här föreslår utredningen som villkor för länsstyrelsens prövning att förvärvaren fått tillstånd enligt näringsfrihetsförordningen till näringsutövningen och att han sedan två år har hemvist i Sverige. Även denna reglering godtar jag.

I fråga om utformningen av kravet på hemvist i Sverige har länsstyrelsen i Norrbottens län påpekat att fall kan förekomma då en person har hemvist både i Sverige och utlandet. Länsstyrelsen förordar därför att såsom förutsättning för tillstånd anges att sökanden stadigvarande vistats i Sverige i två år. Sådana fall av dubbel bosättning, som nyss nämnts, torde förekomma så sällan att det enligt min mening inte finns skäl att utforma lagtexten med hänsyn till dem. Kan sökanden med mantalsbevis styrka att han har hemvist i Sverige sedan minst två år tillbaka bör tillstånd alltså kunna lämnas. I departementsförslaget har 1 § tredje stycket utformats i enlighet med vad jag nu anfört.

Härutöver förordar jag att orden Konungens befallningshavande i denna paragraf liksom i övrigt i lagen utbyts mot ordet länsstyrelsen.

2 §.

Beträffande denna paragraf hänvisar jag till den allmänna motiveringen.

5 §.

Genom föreslagna ändringar anpassas bestämmelserna till vad som gäller enligt jordförvärvslagen.

Promemorian. Vid offentlig auktion enligt 7 § 1916 års lag kan det tänkas, att egendomen inropas av annan som sedermera inte kan få förvärvstillstånd. Det kan inträffa att en serie offentliga auktioner på samma egendom får hållas. Vid offentlig försäljning enligt jordförvärvslagen behöver man inte befara ett sådant resultat. Egendomen får nämligen endast säljas till person, som antingen i förväg erhållit förvärvstillstånd eller kan förvärva egendomen utan sådant tillstånd. Det föreslås därför i promemorian att 5 § 1916 års lag jämkas på sådant sätt, att ansökan om förvärvstillstånd kan prövas redan innan fånet sker.

Departementschefen. Jag finner de föreslagna ändringarna välmotiverade. Genom att möjlighet till förhandsprovning införs kan man undvika förnögenhetsdispositioner, som sedermera visar sig onyttiga på grund av att tillstånd till förvärvet inte kan meddelas. Även av andra skäl kan det vara till fördel för avtalsparterna att i ett tidigt skede kunna få besked i tillståndsfrågan. Redaktionellt ansluter det föreslagna stadgandet nära till motsvarande regler i 2 och 9 §§ jordförvärvslagen.

7 §.

I denna paragraf har sammanförts de regler som angår avyttringsskyldighet, förordnande om offentlig auktion samt tillstånd att behålla inropad egendom. Till denna paragraf har sålunda överförts bestämmelserna i nuvarande 8 och 9 §§ 1916 års lag. Innehållsmässigt kommer den föreslagna paragrafen därigenom att i allt väsentligt motsvara 12 § jordförvärvslagen.

Promemorian. Enligt det till lagrådet remitterade förslaget till 1906 års lag angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärva fast egendom skulle fastighet som inropats på exekutiv auktion avyttras inom två år från det auktionen vunnit laga kraft. På lagrådets hemställan bestämdes emellertid tidrymden i lagen till tre år (prop. 1906: 62 s. 37). Tidsfristen är densamma i 1916 års lag. I 1965 års jordförvärvslag föreskrivs däremot en tvåårig frist från det auktionen vann laga kraft. I promemorian föreslås, att tidsfristen skall vara tvåårig även i 1916 års lag.

Även i andra hänseenden, som har visst samband med reglerna om den offentliga auktionen, kan 1916 års lag bringas till närmare överensstämmelse med jordförvärvslagen. Det föreslås bl. a. att anteckning om avyttringsskyldighet skall göras inte bara i det köpebrev som utfärdas med anledning av den exekutiva auktionen utan också, när lagfart söks, i fastighetsboken. Vidare bör ärende angående anstånd med avyttring av egendom, som inropats till skyddande av fordran eller rättighet, lämpligen kunna överflyttas från Kungl. Maj:t till länsstyrelsen.

Avyttras egendom inte inom föreskriven tid, måste länsstyrelsen enligt 1916 års lag förordna om offentlig auktion. Enligt jordförvärvslagen är sådant förordnande beroende av framställning från lantbruksnämnden. Det föreslås att möjlighet införs för länsstyrelsen att i ärende enligt 1916 års lag hänskjuta fråga om försäljning på offentlig auktion till Kungl. Maj:t, om särskilda skäl föreligger mot en sådan försäljning.

Remissyttrandena. *Sveriges advokatsamfund* finner det naturligt att parallellitet eftersträvas med jordförvärvslagen men ifrågasätter om inte den nuvarande treårsfristen bör bibehållas. Advokatsamfundet anför härom. Prövning av ärende om förvärvstillstånd kan komma att ske i flera instanser. Tidsutdräkten för erhållande av lagakraftvunnet beslut i ärendet kan erfarenhetsmässigt bli betydande. Vid ett för förvärvaren negativt beslut skall i första hand frivillig försäljning eftersträvas. Försäljningsövervägandena kan vara svåra och försäljningsarbetet omfattande. Starka skäl talar således för att tidsfristen för försäljning bibehålls vid tre år. Det är så mycket angelägnare att lämna en förvärvare tidsmässigt gott utrymme för frivillig försäljning som förslaget även innefattar regler av den innebörden att vid den offentliga tvångsauktionen endast sådana, som redan erhållit förvärvstillstånd eller inte är i behov av sådant, äger rätt att inköpa fastigheten. Införandet av sådana bestämmelser kan innebära viss risk för rättsförlust för förvärvaren. Därför bör tidrymden som står till buds för frivillig försäljning inte inskränkas till två år.

Göta hovrätt anser, att möjlighet bör införas för länsstyrelsen att till Kungl. Maj:t hänskjuta fråga huruvida en egendom skall säljas på offentlig auktion. Hovrätten framhåller emellertid att det inte klart framgår vad Kungl. Maj:ts beslut skall innehålla — förordnande om uppskov tills vidare med försäljning eller till äventyrs förordnande om att frågan om egendomens försäljning skall vara förfallen — eller under vilka förutsättningar beslut kan meddelas. Detta bör framgå av lagtexten.

Departementschefen. De av advokatsamfundet uttalade farhågorna för tidsutdräkt vid handläggningen av tillståndsärendena och vid eventuell frivillig försäljning synes mig väsentligen överdrivna. Jag biträder därför det i promemorian framlagda förslaget. Det synes inte erforderligt att i lagtexten närmare ange förutsättningarna för att Kungl. Maj:t skall kunna med-

dela beslut i anledning av att länsstyrelsen hänskjutit frågan huruvida försäljning på offentlig auktion bör ske. Vad beslutet skall innehålla får givetvis avgöras med hänsyn till omständigheterna. Båda de av Göta hovrätt angivna alternativen är tänkbara.

8 §.

Den föreslagna 8 § i justitiedepartementets promemoria har i gällande rätt sin närmaste motsvarighet i 7 § andra stycket i 1916 års lag. Genom införandet av vissa nya bestämmelser kommer paragrafen i vissa avseenden att ansluta till 13 § första och andra styckena jordförvärvslagen.

Promemorian. Länsstyrelse bör få möjlighet att inhibera beslut om auktion, om det efter beslutet om sådan visar sig att egendomen avyttrats. Vidare föreslås att inropare på offentlig auktion måste ha förvärvstillstånd eller vara person som inte behöver sådant tillstånd. I det senare fallet måste inroparen emellertid enligt förslaget ha förvärvstillstånd enligt jordförvärvslagen, om egendomen är av det slag att sådant tillstånd krävs.

Departementschefen. Om egendom som förvärvats på exekutiv auktion inte avyttras inom föreskriven tid har länsstyrelsen enligt gällande ordning att på eget initiativ förordna om egendomens försäljning på offentlig auktion. Skulle det visa sig att egendomen faktiskt redan är såld har länsstyrelsen ingen laglig möjlighet att inhibera auktionen. Enligt jordförvärvslagen har däremot lantbruksnämnden, på vars framställning försäljningen äger rum, möjlighet att i här avsedda fall återkalla sitt yrkande. En möjlighet för länsstyrelsen att inhibera offentlig auktion bör införas i 1916 års lag.

I den föreslagna paragrafen har införts en från jordförvärvslagen hämtad bestämmelse, enligt vilken egendomen vid den offentliga auktionen inte får säljas till den som måste ha förvärvstillstånd enligt 1916 års lag eller enligt jordförvärvslagen men saknar sådant tillstånd.

Till lagrådet har den 30 september 1966 remitterats förslag till vissa ändringar i utsökningslagen m. m., vilka främst är föranledda av den lagstiftning om vad som är fast egendom och om företagsinteckning, som avses träda i kraft under år 1967. Bl. a. föreslås regler, som innebär, att inrop på auktion av exekutivt försäld lös eller fast egendom inte får godtas, om auktionsförrättaren finner sannolikt att avsevärt bättre vederlag kan uppnås. Vid lagrådsremissen uttalade jag, att de föreslagna ändringarna i utsökningslagen inte borde bli tillämpliga på offentlig auktion enligt 1916 års lag, då en sådan ordning skulle strida mot syftet med lagen (s. 141). Jag föreslog därför en uttrycklig regel i motsvarande paragraf i lagen (7 §), enligt vilken undantag från de föreslagna bestämmelserna i 126 § 2 mom. utsökningslagen skulle gälla. Motsvarande bestämmelse har nu överförs till förevarande paragraf. Överensstämmelse med jordförvärvslagen, som innehåller regler om förbud mot försäljning under det värde som åsatts i särskild ordning, kan alltså inte nås i detta hänseende.

9 §.

Paragrafen motsvarar 9 § i förslaget i justitiedepartementets promemoria. Den saknar motsvarighet i 1916 års lag men anknyter nära till 13 § tredje och fjärde styckena jordförvärvslagen.

Departementschefen. Det kan tänkas att en offentlig auktion av olika anledningar inte leder till försäljning. Enligt 13 § jordförvärvslagen äger lantbruksnämnden i sådant fall påkalla ny auktion inom två år från det den första auktionen vann laga kraft. Avges inte heller vid den senare auktionen antagbart bud är frågan om försäljning av egendomen förfallen. Jag förordar att motsvarande regler införs också i 1916 års lag. I likhet med vad som stadgas i jordförvärvslagen bör kostnad i samband med auktion, som inte lett till försäljning, betalas av statsmedel.

17 §.

Den i justitiedepartementets promemoria föreslagna ändringen i fråga om inmutningsrätten i 1 § 1916 års lag har medfört en jämkning i 17 §. I samband härmed har texten i övrigt undergått viss modernisering.

Remissyttrandena. I sak har remissinstanserna inte haft något att erinra mot promemorieförslaget. *Göta hovrätt* har emellertid ansett att de föreslagna språkliga moderniseringarna i 1916 års lag inte är så fullständiga som måhända varit önskvärt. Som exempel anför hovrätten att senare delen av 17 § kunde ha omformulerats till partiell överensstämmelse med 12 kap. 14 § rättegångsbalken och i vart fall ordet »delgivanden» ha utbyts mot »meddelanden».

Departementschefen. Såsom jag tidigare anfört är jag inte nu beredd att göra någon mera omfattande översyn av 1916 års lag varken i sakligt eller språkligt hänseende. Med anledning av vad *Göta hovrätt* anfört har jag emellertid gjort vissa redaktionella jämkningar i texten.

18 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till den allmänna motiveringen.

Övergångsbestämmelse. Vid övergången till den nya lagstiftningen, som föreslås träda i kraft den 1 juli 1967, bör gälla att förvärv av fast egendom, som skett redan före lagstiftningens ikraftträdande, skall prövas enligt de äldre bestämmelserna. Ärenden som inte avser sådana fång, torde däremot kunna behandlas enligt de nya reglerna, även om de anhängiggjorts före lagstiftningens ikraftträdande.

2. Förslaget till lag om ändring i bulvanlagen

Remissyttrandena. Göta hovrätt erinrar om att överexekutor enligt 1 § har att pröva huruvida egendom skall säljas på offentlig auktion, medan länsstyrelsen enligt 2 § första stycket i den föreslagna lydelsen äger besluta att förordnande om försäljning inte skall gå i verkställighet. Dessa skilda prövningar bör enligt hovrättens åsikt göras av samma myndighet, och hovrätten föreslår därför att ordet länsstyrelsen i den föreslagna ordalydelsen byts ut mot ordet överexekutor.

Departementschefen. Till grund för den föreslagna lydelsen av 2 § ligger ett förslag om vissa ändringar i samma paragraf, som den 30 september 1966 remitterats till lagrådet. Vad Göta hovrätt anfört bör beaktas och jag föreslår att lagtexten utformas i enlighet härmed.

Härutöver förordar jag att i lagen orden Konungens befallningshavande på samtliga ställen utbyts mot ordet länsstyrelsen. Vidare synes det lämpligt att i förevarande sammanhang modernisera straffbestämmelserna i 4 och 7 §§ så att de överensstämmer med brottsbalkens terminologi.

3. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 och 5 §§ för jordförvärvslagen

Departementschefen. Enligt 1 § andra stycket 5 jordförvärvslagen fordras inte förvärvstillstånd vid transaktioner mellan vissa slag av anhöriga under förutsättning att fångesmannen inte är avyttringsskyldig enligt 12 § samma lag. Jag föreslår att som ytterligare förutsättning uppställs att fångesmannen inte heller är avyttringsskyldig enligt motsvarande bestämmelser i 1916 års lag. I annat fall kan den jordpolitiska kontrollen kringgås genom att en utlänning ropar in en fastighet på exekutiv auktion och sedan överlåter den på en svensk anhörig.

Förvärvstillstånd får enligt 5 § jordförvärvslagen vägras, om egendomen anses böra tas i anspråk för att underlätta bildandet av brukningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning. Tillstånd får dock inte vägras, om ansökan avser förvärv på offentlig auktion som avses i 13 §. Denna bestämmelse föreslås nu kompletterad med en föreskrift, enligt vilken tillstånd inte heller får vägras, när fråga är om förvärv på offentlig auktion enligt 1916 års lag.

4. Förslaget till lag om ändring i gruvlagen

Promemorian. Den nuvarande hänvisningen i 1 § andra stycket till inmutningsförbudet i 1916 års lag föreslås utgå.

Departementschefen. Den i promemorian föreslagna ändringen i 1 § är en direkt följd av att det indispensabla inmutningsförbudet i 1916 års lag föreslås bli upphävt. Av samma anledning föreslår jag jämkningar även i 6 och 9 §§ gruvlagen.

V. Hemställan

I enlighet med vad jag nu anfört föreligger förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

2) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom,

3) lag om ändrad lydelse av 1 och 5 §§ jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290),

4) lag om ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314).

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslagen måtte för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 20 december 1966.

N ä r v a r a n d e :

f. d. justitierådet	LIND,
justitierådet	SÖDERLUND,
regeringsrådet	ÅBJÖRNSSON,
justitierådet	BRUNNBERG.

Enligt lagrådet den 15 december 1966 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 9 december 1966, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag*, 2) *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom*, 3) *lag om ändrad lydelse av 1 och 5 §§ jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290)* och 4) *lag om ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314)*.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Nils Åke A:son Åhström.

Lagrådet yttrade: För lagrådet har upplysts att förslagen till lag angående ändring i 1916 års lag och till lag angående ändring i 1925 års lag om bulvanförhållande under det fortsatta lagstiftningsarbetet kommer att samordnas med de i protokoll över justitieärenden den 30 september 1966 omnämnda förslagen till ändringar i samma lagar.

Lagrådet finner att den nya lydelsen av 1 § 5 jordförvärvslagen icke skall tillämpas beträffande fång som skett innan den nu föreslagna ändringen träder i kraft utan att äldre lag gäller härvidlag.

I övrigt föranleder de remitterade förslagen ingen erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 31 mars 1967.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter

dels lagrådets den 15 december 1966 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 30 september 1966 remitterade förslagen till

1) lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, och

2) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållandet i fråga om fast egendom,

dels lagrådets den 20 december 1966 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 9 december 1966 remitterade förslagen till

1) lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

2) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom,

3) lag om ändrad lydelse av 1 och 5 §§ jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290), och

4) lag om ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314),

dels ock lagrådets den 30 mars 1967 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 20 januari 1967 remitterade förslagen till

1) lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

2) lag om ändrad lydelse av 2 § jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290).

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtanden och anför.

Till lagrådet har under de senast månaderna i tre skilda sammanhang remitterats förslag till ändringar i 1916 års lag m. fl. lagar. Dessa förslag

har här samordnats. Lagrådets utlåtande den 15 december 1966 har fogats vid prop. 1967: 16 angående ändringar i utsökningslagen m. m., och dess utlåtande denna dag har fogats vid prop. 1967: 90 angående lagstiftning om kommunal förköpsrätt.

Det den 30 september 1966 remitterade förslaget till ändrad lydelse av 7 § 1916 års lag och 2 § 1925 års lag avsåg vissa smärre justeringar med anledning av de ändringar i utsökningslagen och konkurslagen som föreslagits med anledning av den nya lagstiftningen om vad som är fast egendom och om företagsinteckning (se prop. 1967: 16 resp. 1966: 23 och 24; SFS 1966: 453, 454, 645, 646). Lagrådet gjorde endast det påpekandet att i den tillagda sista punkten i de båda paragraferna momentbeteckningen skulle ändras från 126 § 2 mom. till 126 § 3 mom., om lagrådets förslag till lydelse av 126 § utsökningslagen skulle vinna bifall. I prop. 1967: 16 har föreslagits ändring i 126 § utsökningslagen i enlighet med lagrådets förslag. Jag förordar därför att momentbeteckningen ändras i överensstämmelse med lagrådets uttalande.

I fråga om de den 9 december 1966 remitterade förslagen har lagrådet, såvitt nu är i fråga, endast konstaterat, att den nya lydelsen av 1 § 5 jordförvärvslagen icke skall tillämpas beträffande fång som skett innan den nu föreslagna ändringen träder i kraft, utan att äldre lag gäller härvidlag. I anslutning härtill föreslår jag för tydlighets skull en övergångsbestämmelse av samma innehåll som föreslagits i fråga om 1916 års lag.

De den 20 januari 1967 remitterade förslagen till ändringar i 1916 års lag och jordförvärvslagen sammanhänger med det förslag till lagstiftning om kommunal förköpsrätt som anmälts tidigare i dag. Som jag anfört kräver en samordning av kommunens prövning av förköpsfrågan med tillståndsprövningen enligt 1916 års lag eller motsvarande prövning enligt jordförvärvslagen vissa ändringar i sistnämnda lagar (se lagrådsremissen den 20 januari 1967 s. 147 resp. 149). Lagrådet har inte haft något att erinra mot de föreslagna ändringarna.

De ändringar i 1916 års lag m. fl. lagar som sammanhänger med lagstiftningen om vad som är fast egendom och om företagsinteckning bör träda i kraft samtidigt med denna lagstiftning, den 1 juli 1967. Vid samma tidpunkt bör de ändringar träda i kraft som avses med det förslag som remitterats till lagrådet den 9 december 1966. De ändringar i 1916 års lag och jordförvärvslagen som sammanhänger med lagstiftningen om kommunal förköpsrätt bör däremot inte bli tillämpliga förrän den 1 januari 1968, då nämnda lagstiftning träder i kraft.

Vissa smärre redaktionella jämkningar bör göras i lagtexten.

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga

1) *lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa*

inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

2) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom,

3) lag om ändring i jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290),

4) lag om ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314).

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Edström